

1982/83:29

Torsdagen den 18 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1982/83:52 om SJ:s prispolitik

Anf. 1 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Sven Henricsson har anförts att SJ har meddelat sin avsikt att inrätta dels speciella "lågpriståg", dels välutrustade tåg med hög standard, vilket enligt honom bl. a. leder till ett slags tredje eller fjärde klassens resande. Han har med hänvisning härtill frågat mig om jag avser att verka för att SJ:s politik bättre stämmer överens med de allmänt demokratiska strävanden som flertalet människor i landet omfattar.

Jag vill naturligtvis inte att något socialt klasstänkande skall utvecklas på SJ. Jag har därför försäkrat mig om att SJ inte har några som helst planer på att ändra den nuvarande klassindelningen på tågen.

För att få fler nöjda resenärer diskuterar däremot SJ att inom ramen för dagens två klasser ytterligare utveckla trafiken till resenärernas önskemål. Detta kan komma att innebära ökad service och prishöjningar för dem som kräver särskilda tjänster men också att det för andra kan bli billigare att åka tåg än med dagens lågpriser.

Jag vill understryka att vad det handlar om är en planerad försöksverksamhet för att öka SJ:s konkurrenskraft. Enligt min mening är det viktigt att fortsätta på den linje som inleddes 1979 med lågprissatsningen. Detta innebär att man med en fortsatt aktiv pris- och rabattpolitik försöker förbättra kapacitetsutnyttjandet i järnvägstrafiken ytterligare. Jag tror också att detta är fullt möjligt. SJ:s planerade försöksverksamhet skall ses som ett steg i denna riktning.

Torsdagen den
18 november 1982

*Om SJ:s pris-
politik*

Anf. 2 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga noterar jag att han framhåller att de av SJ-ledningen signalerade åtgärderna är en försöksverksamhet. Så har de inte presenterats tidigare, i varje fall inte i massmedia.

Det är inte utan att man, när man läser om SJ:s intentioner att införa tåg med speciellt låg komfort, blir påmind om de förhållanden som rådde på den tid då fattigmansbarn fick träskor av fattigvårdsstyrelsen, så att klappret skulle höras då man gick fram till svarta tavlan i skolan. Rikemansbarnen tassade mjukt i sina läderstövlar. Jag talar nu om en tid som ingen av oss vill ha tillbaka.

Idén med exklusiva förstaklasståg är utan framgång prövad på kontinenten. Deutsche Bundesbahn startade sina s. k. Intercitytåg. Den satsningen lyckades inte, utan nu har man fått hänga på tågen sju-åtta andraklassvagnar för att över huvud taget få tågen att ge avkastning. TEE-tågen, TransEuropa Express-tågen, riktade sig till samma välbärgade målgrupp. Nu har även dessa tåg endera dragits in eller också gjorts om till konventionella tåg med såväl första som andra klass. Även en del amerikanska järnvägsbolag har praktiskt taget "servat ihjäl sig" med en överdådig lyx som inte gick att sälja. Nej, all erfarenhet visar faktiskt att införandet av exklusiva förstaklasståg inte är någon framkomlig väg när man vill förbättra järnvägsbolagens finanser. Att sätta samman ett slags fattigmanståg av gamla, redan skrotningsfärdiga vagnar, som inte ens motsvarar kraven på arbetsmiljö för järnvägspersonalen, för att sedan sälja dessa tågplatser med dålig service är inte heller någon väg att öka lönsamheten för SJ.

Visst har SJ noterat ett minskat antal resande, men det hänger bl. a. ihop med de sämre prisvillkoren för pensionärer och studerande. Det hänger också ihop med vinterproblemen och de många tågförseningarna. Vi får verkligen hoppas, herr kommunikationsminister, att SJ-ledningens idéer om de här extra fina lyxtågen och fattigmanstågen – de idéerna finns faktiskt – tillförs avdelningen "tillfälliga hugskott" i sökandet efter bra idéer. Det är i och för sig ambitiöst att söka efter bra idéer.

Jag vill sluta med att fråga: Kan kommunikationsministern medverka till att dessa konstiga idéer inte förverkligas?

Anf. 3 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar till Sven Henricsson, är det helt klart att jag är emot tanken på att återinföra den gamla klassindelningen på tågen. Det är inte fråga om någon social gradering av resenärer, som när fattigt folk – som Sven Henricsson beskrev – fick skaka fram på träbänkar eller näst intill hänga i krokig arm för att ha möjlighet att åka med tågen.

Det bör först och främst klargöras att detta är en försöksverksamhet och att även i fortsättningen mer än 90 % av SJ:s tågtrafik kommer att utgöras av traditionell bastrafik. Ett exempel på vad som kan ske är att det under vissa tider på någon linje kan bli aktuellt att pröva speciella tåg med extra service i form av arbetsplatsutrymme, sammanträdeslokaler och liknande. Det är då

fråga om att locka fler resenärer till SJ, på grund av att SJ:s ekonomiska läge är mycket bekymmersamt, som Sven Henricsson vet och är väl förtrogen med. Det är därför oerhört nödvändigt att pröva olika offensiva satsningar. En annan idé är att det under vissa tider på vissa tåg kan erbjudas speciella rabatter utöver de lågpriser som vi redan har.

Jag kan bara bekräfta att det inte finns några tankar på fattigmanståg och motsatsen lyx-tåg, vilket framgick i pressen, utan det är fråga om att åstadkomma en speciell service i de redan befintliga klasserna som man får betala för.

Anf. 4 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag vet mycket väl att SJ har bekymmer med sin ekonomi. Vad som oroar mig är emellertid de intentioner man lägger i dagen för att försöka lösa dessa problem. Som jag nyss sade har man själv i sin petitä för nästa år framhållit att minskningen av antalet resande hänger mycket nära samman med försämringen av pensionärernas rese-möjligheter. Det är dyrare att resa nu för pensionärerna, som är en mycket stor kategori resande. Samma förhållande är det med de studerande, vilkas möjligheter att resa inte har underlättats utan försvårats ekonomiskt.

För ökad popularitet i tågresandet finns det mycket att göra, bl. a. att förbättra serveringsstandarden på de långväga tågen. Det räcker inte att, som man nu gör, satsa nästan allt på linje 1 Stockholm-Göteborg.

Tag en titt på tågen till Norrland, t. ex. linje 45 Långsele-Nässjö, linje 57 Stockholm-Oslo och linje 74 Stockholm-Mora. Tågen på dessa linjer har ofta uppåt 500 resenärer. Vagnstandarden och tågföringen är emellertid väsentligt sämre än på linje 1. Man har en ambulerande servering, där kaffet tar slut efter kort tid och alla resenärer inte får möjlighet till sådan förtäring. Jämför gärna med tåg 127 Stockholm-Göteborg, som har ett 70-80-tal resenärer och en mycket välförsedd restaurangvagn. Det finns en klar tendens att "misshandla" andraklassresenärerna - inte minst på fredags- och söndagstågen på dessa tunga linjer.

Man måste ta itu med dessa problem. Vi måste få uppleva mer omtanke om dessa andraklassresenärer. Vi kan inte acceptera någon annan utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1982/83:65 om SJ:s pensionärsrabatter

Anf. 5 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Olle Grahn har med hänvisning till att pensionärerna har minskat sitt tågresande frågat mig om jag avser att genomföra någon ändring av de nuvarande rabattreglerna för pensionärer.

Jag vill börja med att erinra om att det var den borgerliga regeringen som förra året införde regeln att pensionärerna skulle behöva köpa ett särskilt rabattkort för 125 kr. för att få åka till lågpris på SJ alla veckans dagar.

*Om SJ:s
pensionärsrabatter*

Tanken var att man skulle få en inkomstförstärkning till ståtsskassan. Som Olle Grahn säger har dock pensionärsresorna sedan 1981 minskat betydligt. Bortfallet har hittills inte nämnvärt kunnat uppvägas av ökade intäkter från det nya rabattkortet.

SJ anser mot denna bakgrund att det är helt klart att den nuvarande pensionärsrabatten måste ändras. Enligt vad jag erfarit arbetar också SJ nu med att ta fram nya regler för pensionärsresorna. Ett förslag väntas inom kort. Jag kan därför inte nu närmare kommentera frågan. Enligt min mening är det dock viktigt att de nya reglerna blir enkla och främjar ett ökat tågresaande bland pensionärerna.

Anf. 6 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka kommunikationsministern för svaret.

Fr. o. m. den 1 januari 1982 infördes ett särskilt lågpriskort för pensionärer för resa med järnväg. Avsikten med det särskilda pensionärsrabattkortet, som gäller veckans alla dagar, var att tillföra statens järnvägar en inkomstförstärkning i storleksordningen 60 milj. kr. Den förra regeringen hade uppmärksammat att utfallet av systemet med särskilt pensionärsrabattkort på järnvägen inte var tillfredsställande och förberedde förslag till förenklingar. Jag tycker att det är mycket viktigt att äldre, ofta ensamma människor inte blir isolerade utan har möjligheter att besöka släktingar och vänner. Det är också känt att äldre är mer beroende av kollektiva färdmedel. Samhället bör underlätta för pensionärerna att uppehålla kontakter och företa resor utanför den egna bostadsorten.

Här betyder järnvägstrafiken mycket. Ett väl avpassat system med relativt låga kostnader för bl. a. pensionärerna är ett värdefullt inslag i strävandena att motverka isoleringen och göra det lättare för pensionärerna att besöka släktingar och vänner på en ort där de kanske varit bosatta under sin aktiva tid. Många pensionärer har också tänkt sig att kunna besöka platser som de inte haft tillfälle att besöka tidigare på grund av arbetshinder.

Av svaret har jag förstått att kommunikationsministern delar min uppfattning att låga kostnader för pensionärsresor är en viktig social fråga. Det positiva svaret kommer att hälsas med glädje av våra pensionärer. Svaret ger emellertid inte något besked om när en förenkling eller ett eventuellt upphävande av nuvarande regler kommer att ske. Jag skulle därför vilja fråga om kommunikationsministern kan komplettera sitt svar i det avseendet.

Anf. 7 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag har kunnat få bekräftat att man inom SJ nu arbetar intensivt med att ta fram de nya rabattreglerna för pensionärer.

Såvitt jag vet har man redan i morgon ett styrelsemöte då man skall ta ställning till ett konkret förslag. Därefter kommer regeringen att snart möjligt pröva detta förslag. Därför kan jag i dag inte säga exakt när detta kan genomföras.

Klart är dock att utgångspunkten för regeringens prövning av SJ:s förslag

är att det gäller att finna rabattregler som upplevs som enkla och som lockar pensionärerna tillbaka till tågen – och förhoppningsvis även nya grupper.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

Anf. 8 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för kompletteringen av svaret. Efter vad jag förstår av den kompletteringen kommer den här frågan att få förtur, så att det snart kommer ett besked från departementet och SJ.

*Om vintersjöfarten
på Vänern*

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:74 om vintersjöfarten på Vänern

Anf. 9 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ove Eriksson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta i syfte att säkerställa seglationsmöjligheterna under vintertid på Vänern.

Ove Eriksson hänvisar till att sjöfartsverket föreslagit att kostnaden för extra isbrytare skall sparas in.

Det anslag som riksdagen beslutat om för isbrytningen innevarande budgetår förutsätter inte någon negativ särbehandling av Vänersjöfarten. Regeringens syn på anslagstilldelningen för isbrytningen nästa budgetår kommer inom kort på sedvanligt sätt att redovisas för riksdagen i budgetpropositionen.

Anf. 10 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag hade kanske hoppats på ett något mer uttömmande svar, och ett som var mer lugnande för dem som har att använda Vänersjöfarten.

Det är ju så att isbrytning i Vänern är en statlig angelägenhet. Det är också ett statligt löfte att Vänern skall vara öppen för vintersjöfart. Det har visat sig att den isbrytarkapacitet man har destinerat dit klarar t. ex. Trollhätte kanal och Vänern under normala isvintrar. Problemen uppkommer under kalla vintrar, och då speciellt i norra Vänern.

För hamnarna svarar de lokala myndigheterna, dvs. kommunerna. De har gjort stora insatser och investeringar, och de lägger också ner stora pengar på driften av denna verksamhet.

Det är ju viktigt att dessa resurser kan utnyttjas, och för detta krävs att farlederna hålls öppna. För detta ändamål har staten – sjöfartsverket – tidigare hyrt in speciella hjälpisbrytare, kraftiga bogserbåtar. Detta är alltså en statlig uppgift, men nu har sjöfartsverket sagt att man i besparingssyfte inte tar på sig de här kostnaderna. Staten har gjort stora investeringar i Trollhätte kanal. Dessa investeringar måste självfallet utnyttjas.

Om inte denna hjälpisbrytning kommer till stånd, är det stor risk för att hamnarna i norra Vänern, i Värmland och Skaraborgs län, inte kan hållas öppna. Det skulle betyda stora problem för den tunga industrin, t. ex. i

Torsdagen den
18 november 1982

*Om vintersjöfarten
på Vänern*

Gruvön, Skoghall och Bäckhammar, och för alla de värmländska sägverken.

Dessutom skulle besparingen vara tvivelaktig. Om man flyttar över detta ansvar och stänger hamnarna, innebär det visserligen att staten kanske sparar en del pengar, men kommunerna kan i stället få ta över ansvaret för öppethållandet av farlederna.

Skulle man tvingas stänga hamnarna helt, måste transportererna i stället ske på järnväg och landsväg, för vilka transporter det finns statligt transportstöd. Det gäller emellertid inte för sjöfarten.

Nu har kommunikationsministern svarat att det på sedvanligt sätt kommer en redovisning i budgetpropositionen. När det gäller den här seglationsvintern är det inga problem, eftersom det finns pengar för denna. Det känns tryggt att veta. Jag kan naturligtvis i och för sig vänta tills budgetpropositionen läggs fram. Men jag skulle ändå vilja ändra frågeställningen något: Är kommunikationsministern beredd att ta fram de pengar som behövs för att Vänersjöfarten skall kunna upprätthållas också under stränga isvintrar i framtiden?

Anf. 11 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ove Eriksson åberopar sjöfartsverkets anslagsframställning. Här är bara att konstatera att riksdagen kommer att kunna ta ställning till det budgetförslag som skall presenteras i januari månad. F. n. finns det ingen anledning för mig att i förväg gå ut och ange de olika anslagsnivåerna mellan olika verk liksom över huvud taget i kommunikationsdepartementets budget. Ove Eriksson måste nog ge sig till tåls tills vi presenterar budgetpropositionen.

Som Ove Eriksson själv sade är det för det här vinterhalvåret inga problem. Därför kan vi lugna oss tills vi får fram den budgetproposition som jag talat om.

Anf. 12 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Det finns vissa regler för sjöfarten på Vänern, jämfört med sjöfarten i övrigt – nämligen beträffande de s. k. farledsvaruavgifterna. Det här skulle naturligtvis kunna ses på det sättet att man ökar dessa avgifter och därigenom får in pengar. Men Vänerens hamnförbund har konstaterat att de avgifterna redan nu är höga. Också där har föreslagits en höjning, men den vägen tycker jag inte är framkomlig.

För att Vänersjöfarten skall kunna upprätthållas på nuvarande nivå – och det tycker jag är en nödvändighet med tanke på alla de investeringar som gjorts – får inte den avgiftsutjämning som tidigare tillämpats mellan kustsjöfarten och insjöfarten urholkas ytterligare. Jag hade nog väldigt gärna sett att kommunikationsministern hade avgett en viljeyttring när det gäller att trygga Vänersjöfarten också för framtiden.

Jag vet att det råder stor oro i Vänerhamnarna. Den s. k. Vänerkommittén, som består av representanter för länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län, har ju inbjudit kommunikationsministern till ett

studiebesök. Jag hoppas att det besöket blir givande och att det kommer fram pengar i det här avseendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:80 om vissa vägförbättringar inom Arjeplogs och Arvidsjaurs kommuner

Anf. 13 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig om jag avser att arbeta för att vissa angivna vägförbättringar eller någon av dem sätts i gång.

Paul Lestander nämner i sin fråga att det inom Arjeplogs och Arvidsjaurs kommuner finns flera exempel på sträckor där omfattande förbättringar är nödvändiga. Det gäller vägen Silverlogen-Svannäs, Abraure-Suddesjaure, Evebäcken-Laisvallvägen och bron över Flygsundet i Pite älv-Innervik-Marielund.

Den 21 oktober i år fattade regeringen beslut om en stor mängd sysselsättningsåtgärder för att mildra den besvärliga arbetsmarknadssituationen. Till ett stort antal vägbyggen avsattes 495 milj. kr., varav drygt 58 milj. kr. gick till Norrbottens län.

Regeringen har vidare i den ekonomisk-politiska propositionen, som lades fram för riksdagen i förra veckan, föreslagit att ytterligare 368 milj. kr. skall anvisas till vägbyggen och vägunderhåll.

Besluten visar regeringens bestämda ambition att förbättra vägnätet. Många av de vägbyggen som nu kan sättas i gång avser att förbättra förutsättningarna för näringslivets transporter. Brobyggen och vägförbättringar i skogslänen har direkt inriktning mot skogsindustrins tunga transporter.

Även om regeringen nu har gjort två mycket stora satsningar på väginvesteringar, återstår självfallet många angelägna vägförbättringar. Paul Lestander nämner några i sin fråga. Jag kan försäkra Paul Lestander att jag kommer att arbeta för att många fler vägbyggen skall sättas i gång såväl i Norrbotten som i andra delar av landet – inom de ekonomiska ramar som står till buds.

Anf. 14 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Kommunikationsministern ger i det här svaret mer en allmän redogörelse över regeringens vägpolitik och beledsagar den med en personlig försäkran att man också fortsättningsvis kommer att föra samma offensiva vägpolitik som hittills. Den politiken är positiv i sig men innebär inget besked om vad som skall hända med de vägar som jag har frågat om.

Svaret är alltså bara en redogörelse över de allmänna riktlinjerna, och det är synd att man i ett sådant här svar inte kan få ett direkt svar på den framställda frågan, utan får en mera undanglidande beskrivning, även om den är korrekt i sig, beträffande det ideologiskt-praktiska innehållet.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

Om vissa vägförbättringar inom Arjeplogs och Arvidsjaurs kommuner

Jag tackar ändå för det svar jag fått, även om innehållet är ytterst bristfälligt ur upplysningssynpunkt.

Anf. 15 Kommunikationsministern CURT BOSTRÖM:

Herr talman! När det gäller vägplaneringen är det resp. läns angelägenhet att upprätta vägplaner och att prioritera vilka vägar som skall få förtur. Det är ingalunda en regerings eller en kommunikationsministers uppgift att ge sig in på den prioriteringen.

Men eftersom jag har viss erfarenhet av just Norrbotten vägar jag säga följande. De vägar som här har nämnts är grusvägar, och jag tror att det finns i storleksordningen 400 mil grusvägar i Norrbotten. Det har lagts fram en plan som jag menar är rätt unik, där det har sagts att man skall göra s. k. förstärkt grusvägsunderhåll på grusvägar som egentligen har mycket låg trafikintensitet – jag tror att gränsen sattes vid 125 fordon per årsmedeldygn. För det ändamålet har man i Norrbotten satsat 25–30 milj. kr.

Just de objekt som Paul Lestander nämner vet jag finns med i denna plan. Men jag har ingen möjlighet att stå här i riksdagen och precisera när dessa projekt kommer i gång. Det har naturligtvis att göra med i vilken omfattning man tillförs dels ordinarie medel på driftssidan, dels också förstärkningar i form av beredskapsmedel. På den punkten kan jag säga att man i Norrbotten med stor sannolikhet kommer att kunna arbeta vidare på det här programmet, men jag kan alltså inte exakt säga var de aktuella projekten finns i den länsprioritering som projekten ingår i.

Anf. 16 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Kommunikationsministern valde i det här svaret att närma sig det konkreta problemet på ett mycket bättre sätt. Jag har nu fått det beskedet att dessa vägar finns med i planerna.

Om man då får tolka kommunikationsministerns första inlägg på sådant sätt att också den fortsatta vägpolitiken skall präglas av en offensiv och fast vilja att lösa de här problemen, finns det anledning att tacka för det andra svaret på ett helt annat sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:50 om lagstadgat skydd för orörda älvar

Anf. 17 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig om jag avser förelägga riksdagen förslag om lagstadgat skydd för de orörda älvarna.

Den föregående regeringen beslöt den 9 september i år att inhämta lagrådets yttrande över ett förslag till lag om hushållning med mark- och vattenområden av riksintresse. Lagförslaget, som bl. a. innehåller en lagregel om förbud mot vattenkraftsutbyggnad i vissa outbyggda älvar och älvräckor, utgår från beslutade riktlinjer för hushållning med mark och

vatten i den fysiska riksplaneringen och från PBL-utredningens betänkande (SOU 1979:65 och 66) Ny plan- och bygglag. Lagrådsremissen har den 4 november, på förslag av mig, återkallats av regeringen.

I protokollet till regeringssammanträdet den 4 november anförde jag att den föreslagna lagen var avsedd att tillämpas vid beslut enligt de författningar i vilka detta särskilt föreskrivs. Arbetet med att utforma lagregler om anknytningen mellan den föreslagna lagen och andra författningar som rör användningen av mark och vatten har påbörjats inom bostadsdepartementet. Eftersom tillämpningen av lagen i stor utsträckning blir beroende av hur denna anknytning utformas, framhöll jag att det vore lämpligt att hela lagstiftningsfrågan övervägdes i ett sammanhang. Överväganden behövde också göras beträffande sambandet mellan en lagreglering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och det förslag till ny plan- och bygglag som nu bereds inom bostadsdepartementet.

Jag vill i övrigt när det gäller frågan om skyddet av orörda älvar erinra om att redan de riksdagsbeslut som har fattats om att undanta vissa älvar och älvsträckor från vattenkraftsutbyggnad ger ett starkt skydd. Något behov av att nu särbehandla frågan om lagskydd för orörda älvar finns därför inte.

Anf. 18 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret.

Vi har från folkpartiets sida sett det som en angelägen åtgärd att lagreglera riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Folkpartiet anser att det är viktigt att det arbete som har påbörjats fullföljs.

Den fysiska riksplaneringen har stor betydelse för en lämplig hushållning med våra mark- och vattenresurser. Inte minst för miljövården är den utomordentligt värdefull. Vi anser att den är en nödvändig del av en ambitiös och bra miljöpolitik. Exploateringsintressen har genom sin ekonomiska tyngd alltid lätt att hävda sig. Bevarandebeståndet behöver stöd i en framsynt planering för att kunna göra så i erforderlig grad.

För att den fysiska riksplaneringen skall ha avsedd verkan på hushållning med mark och vatten måste riktlinjerna få genomslag i all verksamhet som berörs av riksplaneringen. En viss osäkerhet råder i dag om riktlinjernas status, och de efterlevs inte i den utsträckning som riksdagen torde ha avsett när de antogs. Riksdagen har därför uttalat sig för en lagreglering.

Ett exempel på riktlinjernas otillräcklighet är det expanderande skogsbruket i fjällranden, som hotar väsentliga naturvårdsintressen och strider mot riktlinjerna för de obrutna fjällområdena. Ett annat område där det finns anledning till verklig oro gäller våra fyra outbyggda älvar.

Bostadsministern säger nu att man arbetar med ett förslag i departementet. Det är visserligen riktigt att den föreslagna lagen om hushållning med mark- och vattenområden av riksintresse kräver konsekvensändringar i en del andra lagar – ett förslag med sådana ändringar hann inte läggas fram före valet – men om regeringen hade velat lagreglera riksplaneringens riktlinjer, hade det naturliga varit att lägga fram ett sådant kompletterande förslag i stället för att dra tillbaka huvudförslaget.

*Om lagstadgat
skydd för orörda
älvar*

Torsdagen den
18 november 1982

*Om lagstadgat
skydd för orörda
älvar*

Inriktningen tycks nu vara en annan än folkpartiet hade när den dåvarande regeringen lade fram förslaget. Skyddet för älvarna är, tvärt emot vad bostadsministern säger, inte tillfredsställande. Inte minst direktiven till den utredning av vattenkraftens utnyttjande som man har tillsatt ger anledning misstänka att socialdemokraterna kan tänka sig att skövla miljövärden i våra fyra outbyggda älvar.

Vår inriktning stod helt klar när vi gav motsvarande utredningsdirektiv.

Ar anledningen till vår oro berättigad?

Anf. 19 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Det fanns skäl att återkalla lagrådsremissen, eftersom det egentligen bara var en halv lagrådsremiss. Den tog inte upp de förändringar som skall ske i följdförfattningarna, och dessa är av stor betydelse när det gäller tillämpningen av en lagreglering av mark och vatten.

Vidare är det nödvändigt att överväga huruvida lagregleringen skall ingå som en del i plan- och bygglagen eller om den skall, som den borgerliga regeringen tänkte sig, utgöra en särskild lag.

Jag förstår att regeringen hade svårt att klara ut den här lagrådsremissen på ett tillfredsställande sätt, eftersom man tydligen hade ambitionen att lägga fram den före valet, då den ändå kom så sent som den 9 september.

Jag hävdar bestämt att det i dag finns full trygghet för älvarna, och det finns också föreskrifter om att när vattendomstolen skall pröva frågor som berör dessa älvar, så skall man låta regeringen ta det slutgiltiga beslutet i frågan.

När det i övrigt gäller frågan om skydd för våra älvar och vatten vill jag gärna påpeka att det säkraste skyddet för älvarna varken är lagstiftning eller olika partiers beslut. Det säkraste skyddet för älvarna är en så pass klok och förutseende energipolitik att Sverige på ett rimligt sätt kan tillgodose sina energibehov i framtiden.

Anf. 20 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag vidhåller vad jag sade, nämligen att man i så fall hade bort låta lagrådsremissen vila i stället för att återkalla den, om det nu var så att man ville göra hela förslaget klart.

Jag tycker att oron för älvarna finns kvar. Jag hoppas att det är en obefogad oro. Men det har gjorts uttalanden här i kammaren förut i denna fråga, och då talade man om att det skall vara en majoritet för att kunna fortsätta utbyggnaden och utnyttjandet av vattenkraften. Jag tolkar det så, att det finns anledning till oro, men jag hoppas att den oron är obefogad. Som liberal anser jag nämligen att vi inte har råd att skövla de naturvärden som finns i våra fyra outbyggda älvar.

Anf. 21 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Kerstin Ekman säger att lagrådsremissen hade kunnat vila och kompletteras med de delar jag tidigare nämnde. I så fall kan man ju säga

att det hade varit bättre att inte lägga fram lagrådsremissen och ge oss tillfälle att göra kompletteringarna.

Nu är det inte så enkelt som Kerstin Ekman gör gällande. Det är nämligen sannolikt så, att kompletteringen av övrig lagstiftning också berör själva förslaget till lag. Därför fanns det anledning att göra en översyn.

När det gäller skyddet av våra älvar är det en fråga som avgörs av riksdagen, och riksdagen har fattat ett beslut i den riktningen som är tillräckligt bindande f. n. Skall det ske någon ändring av det beslutet, är det en fråga som riksdagen får pröva.

Anf. 22 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Det är klart att man kan diskutera det tekniska, men att det inte är något nytt att man låter en lagrådsremiss vila i avvaktan på kompletteringar tycker jag att vi skall ha i tankarna.

Jag hoppas att det inte finns någon anledning till oro för älvarna, men jag måste göra kopplingen med ändringen av direktiven för den utredning som socialdemokraterna tillsatt jämfört med de direktiv som mittenregeringen utfärdade när den tillsatte utredningen av vattenkraftens utnyttjande.

Anf. 23 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill påpeka att lagrådsremissen överlämnades den 9 september. Lagrådet hade alltså inte hunnit påbörja behandlingen. Det hade inte varit särskilt lämpligt att lagrådet fått sätta i gång med detta arbete, när det sedan skulle ha visat sig att kompletteringen av annan lagstiftning hade påverkat den redan överlämnade lagrådsremissen. Jag tror inte att vi förlorar någonting vare sig i fråga om tid eller på annat sätt genom den behandling vi nu ger förslaget. Vi bör på detta sätt kunna få ett förslag som i alla avseenden är bättre än det halvfärdiga förslag som förelåg.

När det gäller älvarna vill jag bara ånyo upprepa att det är en fråga för riksdagen, och jag kan inte förutse vilka beslut riksdagen kommer att fatta.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:78 om helikopterberedskapen vid flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå

Anf. 24 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig om jag är beredd att medverka till att dygnetruntberedskap införs för helikoptrarna vid flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå.

Räddningstjänstkommittén har under perioden juni 1980–slutet av augusti 1981 genomfört en försöksverksamhet med sjuktransporter med helikopter. Försöksverksamheten har berört stora delar av landet, bl. a. Norrbottens län. Kommittén har nyligen redovisat resultatet av försöksverksamheten i en

Torsdagen den
18 november 1982

*Om helikopter-
beredskapen vid
flygflottiljerna i
Söderhamn och
Luleå*

rapport. Kommittén lägger också fram förslag till en organisation för luftburna sjuktransporter. Rapporten remissbehandlas f. n.

Vad gäller frågan om en förstärkning av resurserna för regional flyg- och sjöräddning anser räddningstjänstkommittén att beredskap utanför tjänstetid skall finnas i Söderhamn och Luleå. Det bör enligt kommittén vara en uppgift för staten att för flyg- och sjöräddning hålla samma standard i norra Sverige som i de mellersta och södra delarna av landet. Kommittén avser att återkomma till denna fråga i sitt slutbetänkande om samhällets räddningstjänst. Kommitténs slutbetänkande beräknas bli klart under 1983.

Först när räddningstjänstkommitténs rapport har remissbehandlats kan regeringen ta ställning till frågan om den framtida verksamheten med helikopter i sjukvården. Det kan emellertid visa sig nödvändigt att avvakta kommitténs slutbetänkande innan frågan om dygnetruntberedskap i Söderhamn och Luleå avgörs.

Anf. 25 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag tycker att försvarsministerns svar visar en positiv vilja att klara ut det här problemet. Men man kan naturligtvis ställa frågan om det skall vara nödvändigt att avvakta räddningstjänstkommitténs slutbetänkande innan det hela kan lösas. Om så skulle vara fallet vill jag ställa en följdfråga till försvarsministern: Är regeringen då beredd att genomföra dygnetruntberedskap under 1983?

Det är rätt märkligt att man på de orter i södra och mellersta Sverige där de tunga Vertol-helikoptrarna är stationerade har dygnetruntberedskap hela veckorna – Stockholm, Visby, Ronneby och Göteborg – medan man i Söderhamn och Luleå, som båda ligger i Norrland, endast har bemanning under dagtid måndag–fredag.

Här kan naturligtvis frågan ställas om inte den regionala flygräddningen är lika viktig i Norrland som i övriga Sverige. Den svåra tågolyckan utanför Söderhamn i våras är, tycker jag, ett talande exempel på att den är lika viktig. Olyckan hade också fått värre följder om man inte hade lyckats spåra upp besättningen och fått ut helikoptern så pass snabbt som man fick till olycksplatsen, som låg i väglös terräng.

Det får aldrig vara så att ett människoliv är mindre värt i vissa delar av landet än i andra.

En utökad beredskap i vad avser helikoptrarna i Söderhamn och Luleå är också viktig ur en annan synpunkt, nämligen för sjöräddningen. Bevakningen av den långa kuststräckan i Norrland har drastiskt försämrats. Detta beror bl. a. på att fyrarna har automatiserats, och därmed har fyrpersonalen försvunnit. Lotsstationer har dragits in ute i havsbandet. Den bevakning som tidigare fyr- och lotspersonal utövade jämsides med sina ordinarie arbetsuppgifter har praktiskt taget upphört – och därmed möjligheten till snabba hjälpinsatser när en sjöolycka har inträffat.

Detta är alltså ytterligare ett mycket starkt motiv för att skärpa beredskapen på helikoptrarna i både Söderhamn och Luleå. Det är

fantastiskt viktigt att vi på detta sätt kan utöka beredskapen efter Norrlandskusten.

Det skulle alltså vara intressant att få ett svar av försvarsministern: Är man nu beredd att försöka klara av de här problemen under 1983?

Anf. 26 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill understryka betydelsen av att samhällsresurserna genom samordning kan utnyttjas så effektivt som möjligt till olika uppgifter. Detta har särskild betydelse när det gäller en angelägen uppgift som sjuktransporter med helikopter. Försvaret har en positiv inställning till att medverka för att hålla beredskap för sjuktransporter, men det antal helikoptrar och besättningar som f. n. finns tillgängligt medger tyvärr inte att dygnetruntbereidskap upprättas på samtliga platser där flygvapnets stora helikoptrar är stationerade. De begränsade resurserna har tvingat fram en prioritering.

Jag kan informera Olle Östrand om att det, parallellt med det arbete som jag har redovisat i mitt svar, pågår diskussioner mellan flygstaben och sjöfartsverket om hur tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas på effektivaste sätt.

Kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser granskar tågolyckan i Söderhamn. Undersökningens arbete är inriktat bl. a. på att pröva effektiviteten av räddningsinsatserna.

Anf. 27 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Tågolyckan i Söderhamn inträffade kl. 4 en lördageftermiddag. Den resulterade i 3 döda och över 20 skadade. Tack vare att besättningen fanns tillgänglig i Söderhamns kommun kunde den rycka ut inom loppet av två timmar. Men ponera att olyckan inträffat vid tolv-, ett-tiden på natten! Det är inte säkert att man i så fall över huvud taget hade fått ut någon helikopterbesättning. Då hade naturligtvis olyckan kunnat få ännu värre följder.

Detta visar, tycker jag, med all tydlighet att det är fantastiskt viktigt att vi får en dygnetruntbereidskap över hela landet. Det är här inte fråga om några större kostnader. Flygstaben har räknat ut att kostnaden för dygnetruntbereidskap på dessa båda helikopterstationer är omkring 300 000 kr. per år. Det gäller då fem dygns beredskap per vecka. Men även om man utökar det till sju dygn rör det sig om en rimlig kostnad, en kostnad som kan vara värd att ta för att rädda människoliv.

Efter försvarsministerns senaste inlägg är jag ännu mera övertygad om hans positiva vilja. Jag tror nu att vi får en dygnetruntbereidskap i Söderhamn och Luleå genomförd under 1983. Om så inte blir fallet, försvarsministern, kommer jag att återkomma i frågan. Tack!

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

*Om helikopter-
beredskapen vid
flygflottiljerna i
Söderhamn och
Luleå*

Torsdagen den
18 november 1982

*Om de politiska
förhållandena i
Vietnam och Laos*

Anf. 28 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Självfallet kommer jag att positivt pröva den här saken. Tågolyckan i Söderhamn granskas f. n., och det är rimligt och önskvärt att män får tillfredsställande beredskap i hela vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1982/83:76 om de politiska förhållandena i Vietnam och Laos

Anf. 29 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har frågat mig på vilka grunder regeringen gör bedömningen att statsledningarna i Vietnam och Laos strävar efter demokrati och vilka resultat regeringen anser att denna strävan fått för den berörda befolkningen under senare år.

Margaretha af Ugglas har hänvisat till en artikel i Dagens Nyheter den 2 november 1982 där statssekreteraren i biståndsfrågor svarade på frågor om Vietnam och Laos och vårt bistånd dit.

Först och främst vill jag framhålla att svenska regeringen inte menar att samhällssystemen i Laos och Vietnam är att beteckna som demokratier i västerländsk mening och inte heller att dessa båda länder strävar efter att åstadkomma samhällssystem efter västerländsk modell. Vietnam och Laos är i dag båda centralplanerade samhällen med kommunistiska s. k. statsbärande partier. Mellan Sverige å ena sidan och Vietnam och Laos å den andra råder välkända olikheter i vad gäller politiska värderingar. Från svensk sida har vi bl. a. uttryckt kritik och oro över att hundratusentals vietnamesiska och laotiska flyktingar funnit det nödvändigt att lämna sina hemländer. Vi har också fördömt den vietnamesiska invasionen av Kampuchea och truppnrävaron där.

Sveriges regering och riksdag har emellertid funnit det viktigt med samarbete mellan länder med olika politiska, ekonomiska och sociala system. Vietnam och Laos erhåller långsiktigt bistånd från Sverige för att i enlighet med de av riksdagen fastställda biståndspolitiska målen främja resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisk samhällsutveckling.

Vietnam och Laos har decennier av krig bakom sig med stora försörjningsproblem och behov att bygga upp en självbärande produktion. De tillhör världens fattigaste länder. De har ytterst knappa resurser för att möta sina folks materiella och sociala basbehov. Bland mänskliga rättigheter ingår tillgång till mat, husrum, utbildning, hälsovård och sysselsättning. I dessa avseenden har statsledningarna i Vietnam och Laos, trots mycket små medel, sökt förbättra människornas levnadsförhållanden. Mycket återstår att göra, men det svenska biståndet är ett stöd till de strävanden som företas i denna riktning.

En rad länder har under senare år fört en politik som syftar till att isolera

främst Vietnam men i viss mån även Laos. Denna utveckling är olycklig, dels därför att den drabbar redan hårt drabbade människor, men dels också därför att den tvingar de båda länderna att begränsa sina internationella kontakter i ett läge då både Vietnam och Laos önskar och behöver utveckla sina förbindelser med andra länder. Vårt stöd till Vietnam och Laos är därför också politiskt viktigt som ett led i vår strävan att öka de båda ländernas möjligheter till ekonomisk såväl som politisk självständighet och oberoende.

Anf. 30 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för hans svar på min fråga. Det är ett långt svar, och det är ett undvikande svar, och i svaret kallar utrikesministern saker inte riktigt vid deras rätta namn.

Sju år efter krigsslutet saknas i Vietnam, Laos och Kampuchea pressfrihet, politiskt frihet och facklig frihet. Det handlar om ett hårt censurerat samhälle med politiskt förtryck. Det handlar om en halv miljon människor som under de svåraste förhållanden har flytt – båtflyktingarna. Det handlar om fortsatta fångläger såväl i Vietnam som i Laos. Det handlar om militär ockupation av grannländer, om invasion i grannländer.

Jag skulle önska att utrikesminister Bodström ville brännmärka denna militära diktatur – det är precis vad man kan kalla Vietnam – på samma sätt som han gärna brännmärker länder i Latinamerika. Eftersom Sverige glädjande nog varje gång har stött FN:s resolution om att Vietnam skall dra bort sina trupper från Kampuchea, vill jag fråga utrikesminister Bodström om han inte anser att FN:s beslut måste respekteras och att detta är en viktig faktor i Sveriges relationer till andra länder.

Utrikesministerns undvikande svar aktualiserar en fråga av stor principiell betydelse såväl i Sveriges utrikesrelationer som i Sveriges biståndspolitik. Jag måste därför fråga utrikesministern: Anser utrikesministern att situationen i vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati skall vara en viktig faktor i svensk biståndspolitik eller inte?

Anf. 31 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har svårt att se att mitt svar skulle vara undvikande. Jag har klargjort att inget av de båda länder som vi talar om här är en demokrati i västerländsk mening. Där saknas följaktligen sådana saker som Margaretha af Ugglas nämnde – yttrandefrihet, politisk frihet och facklig frihet.

Sverige har stött FN:s resolution med anledning av invasionen i och ockupationen av Kampuchea. Inte heller på den punkten har jag uttryckt mig undvikande. Men sedan har jag uttalat att jag anser att dessa omständigheter inte bör leda till att humanitär hjälp till barnsjukhuset i Vietnam eller hjälp till det slutliga fullföljandet av pappersbruket i Vietnam skall upphöra med allt vad det skulle innebära.

Jag kan inte finna att jag på något sätt har påstått att Vietnam skulle vara en demokrati, som vi inte har anledning att rikta invändningar mot. Vi begagnar också de tillfällen som ges att framföra våra synpunkter. Men vi har

*Om de politiska
förhållandena i
Vietnam och Laos*

inte funnit det rimligt att upphöra med humanitärt stöd eller att medverka till en isolering av Vietnam.

Anf. 32 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det parti som utrikesminister Bodström företräder vill öka hjälpen till Vietnam upp till 400 milj. kr. Jag vet inte om man kan kalla mer än 1 milj. kr. om dagen för ett humanitärt stöd. Vietnam är ju vårt näst största mottagarland för bistånd. Detta aktualiserar, utrikesministern, den fråga som jag ställer, om inte hänsynen till mänskliga rättigheter, till FN-stadgan och till folkens rätt till självbestämmande och att slippa ockupation från Vietnam skulle betyda någonting i vår biståndspolitik. Jag har inte fått svar på den frågan. Jag återkommer, herr talman.

Anf. 33 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det är självfallet angeläget för oss att verka för att länder till vilka vi ger vårt bistånd också utvecklas i den riktningen att mänskliga rättigheter iakttas. Jag har inte på något sätt förnekat att detta är vår strävan. Däremot har jag inte velat medge att humanitär hjälp skall undanhållas för att utvecklingen i riktning mot tillvaratagande av mänskliga rättigheter därigenom skulle underlättas.

Vad beträffar storleken av det stöd som kan komma att fortsättningsvis utgå till Vietnam ber jag att få avstå från att nu gå in på några detaljer. Vi får återkomma till detta i samband med budgetbehandlingen.

Anf. 34 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är ett väldigt viktigt ståndpunktstagande som jag försöker få bekräftat av utrikesministern, nämligen om det finns en skyldighet i svensk biståndspolitik att också försöka använda biståndspolitiken såsom ett påtryckningsmedel för utveckling i demokratisk riktning. I en intervju i Arbetet har utrikesminister Bodström uppmanat USA att använda sitt eget bistånd till El Salvador såsom ett påtryckningsmedel och hota att dra tillbaka detta, om en demokratisk process inte inleds. På Arbetets direkta fråga om det är riktigt att göra så svarar utrikesministern: Ja, det är riktigt av USA att inte vilja understödja en regim, som arbetar med odemokratiska medel. Jag kan inte förstå annat än att det är exakt sådana medel som Vietnam arbetar med i Sydostasien.

Anf. 35 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas började denna debatt med en diskussion, som utgick från en artikel i en tidning. Hon vill också avsluta denna debatt med en artikel från en annan tidning. Jag finner det föga meningsfullt att i riksdagen debattera dessa tidningsartiklar och vill hänvisa helt kort till det svar som jag har givit, nämligen att jag och det parti som jag företräder i inte mindre grad än fru af Ugglas och det parti som hon företräder slår vakt om mänskliga rättigheter. Men er kända önskan att

använda det humanitära biståndet såsom påtryckningsmedel och dra tillbaka detta är en inställning som vi inte delar.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

Anf. 36 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det förekommer ganska ofta, utrikesministern, att uppgifter i pressen diskuteras här i kammaren. Pressfriheten är ju en del i vårt demokratiska samhälle, och den dialog som förs i pressen är en viktig del av demokratin lika väl som den debatt som förs i riksdagen.

Jag tycker att det är en mycket viktig del av svensk utrikes- och biståndspolitik hur vi uppträder när det gäller mänskliga rättigheter. Utrikesministern gör en glidning i sin skildring av svensk biståndspolitik. Att humanitärt bistånd och katastrofbistånd behandlas på ett särskilt sätt är jag mycket väl medveten om. Det ingår även i mitt partis biståndspolitik.

Min fråga gäller det land som är Sveriges näst största biståndsmottagare med en stor anslagsram, och i Sverige bör enligt mitt partis uppfattning markeras vad vi anser om kränkningen av FN-stadgan och kränkningen av de mänskliga rättigheterna som sker i Vietnam. Än så länge har det socialdemokratiska partiet intagit rakt motsatt hållning. Det tycker vi är anmärkningsvärt och beklagansvärt. Man bör behandla diktaturer på samma sätt, oavsett vad de råkar kalla sig själva.

*Om transporter
av främmande
militär materiel
genom Sverige*

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1982/83:79 om transporter av främmande militär materiel genom Sverige

Anf. 37 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat om vilka regler som gäller för transport av främmande militär materiel genom Sverige.

Enligt kungörelsen angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel – en kungörelse som från årsskiftet ersätts med lag – får krigsmateriel inte utan särskilt tillstånd utföras till utrikes ort. Utförsel i samband med en transitering faller också under detta förbud i kungörelsen. Det innebär att för varje transitering krävs ett utförseltillstånd som skall förete för tullmyndigheten. Det skall inhämtas enligt sedvanligt ansökningsförfarande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 38 ÖSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Bakgrunden är givetvis de uppgifter som har förekommit i pressen – som också jag gärna vill använda mig av – om ganska omfattande militära transporter av militära fordon och reservdelar till flygplan genom Sverige till Norge. Enligt uppgift har materielen kommit från Västtyskland i första hand.

Torsdagen den
18 november 1982

*Om transporter
av främmande
militär materiel
genom Sverige*

Det har då tydligen skett med stöd av bestämmelserna som utrikesministern hänvisar till i sitt svar.

Det första som jag vill fråga utrikesministern om är: Har sådana här transporter verkligen ägt rum med stöd av dessa bestämmelser? Har militära fordon och flygplansdelar passerat Sverige till Norge?

Sedan kan man fråga sig: Vad är då detta för bestämmelser? De är enligt min uppfattning häpnadsväckande slappa. Här säger utrikesministern – jag baxnar! – att detta skall jämföras med export av svensktillverkad krigsmateriel. Men hur kommer materielen in i Sverige?

Utrikesministern har inte ett ord att säga om hur sjutton alla dessa stora militära materielsändningar har kommit in i landet. Behövs det inget tillstånd för det? Om det är så, måste bestämmelserna vad jag kan förstå skärpas och det med det snaraste.

Sedan vill jag ta upp en fråga som har politisk dimension och då inte bara handelspolitisk. Här är det fråga om transitering till en främmande stat av viktig militär materiel över svenskt territorium. Är inte det någonting som borde oroa regeringen och utrikesministern och föranleda en översyn och skärpning av bestämmelserna? Jag upplever dem som alldeles otillräckliga, och det tycker jag att utrikesministern också borde göra.

Anf. 39 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag är inte alldeles säker på vad det är för transport herr Söderqvist vill hänvisa till, men jag kan nämna att något liknande det som nämnts i tidningen Proletären och senare citerats i andra tidningar inte har förekommit. Det har varit betydligt blygsammare transporter.

Å andra sidan vill jag också göra klart att de nu gällande bestämmelserna inte utgår ifrån att det skulle vara onetralt att över svenskt territorium transportera krigsmaterial. Vi tillämpar samma regler för utförsel av materiel som kommit in i landet för vidare befördan som vi tillämpar för materiel som tillverkas i Sverige.

Det finns inga som helst skäl att anse att detta skulle rubba tilltron till vår alliansfria utrikespolitik.

Anf. 40 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Utrikesministerns svar är klarläggande, men icke desto mindre fantastiskt. Här är det fråga om transport av militär materiel till ett av stormaktsblocken, till ett NATO-anslutet land. Vi vet att det pågår en uppladdning i Tröndelagen – den välkända förhandslagringen av militär materiel för USA:s marinkår. Den materiel som passerar från Västtyskland genom Sverige är självklart avsedd för dessa trupper eller för flygbasen i Bodö och för de NATO-plan som är stationerade där.

Men detta bekymrar tydligen inte alls utrikesministern och inte heller regeringen.

Är inte detta någonting som skadar Sveriges neutralitet? Hur kan utrikesministern säga att det inte skadar Sveriges neutralitet, att det inte gör

vår ställning mindre neutral? Jag tycker att det i högsta grad gör vår ställning mera oneutral.

Gör det otroliga tankeexperimentet att det andra stormaktsblocket, Warszawapakten, velat transportera materiel exempelvis från Kolabasen via Sverige ned till Polen, en tänkbar transportväg. Skulle det då ha varit lika självklart och ansetts lika neutralt att gå med på detta?

Detta är ju fantastiskt. Det måste bli en ändring av dessa bestämmelser, vad jag kan förstå.

Anf. 41 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Varje land bestämmer hur det vill ordna sitt försvar. Om Norge, som det nu senast varit fråga om, väljer att köpa krigsmateriel utifrån till det norska försvaret, då skall Sverige självklart – låt mig understryka det – inte blanda sig i det och försvåra för Norge att ordna sitt försvar genom att vi motsätter oss transitering.

Om jag förstår herr Söderqvist rätt så är det hans uppfattning att Sverige inte skulle kunna utföra krigsmateriel till vare sig Warszawapakts länder eller till NATO-länder eller till kanske andra länder om de ville köpa. Men så är inte våra bestämmelser utformade, och allra minst har vi någon anledning att lägga hinder i vägen för Norge att till sitt eget försvar köpa den materiel som man anser sig behöva.

Anf. 42 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är ju en viss skillnad att tala om Norge, vårt fredliga nordiska grannland. Men det är inte fråga om Norge, utrikesministern, utan det är fråga om NATO, vilket är en helt annan sak. Det vore välgörande för klarheten i debatten om utrikesministern slutade använda begreppet Norge i dessa sammanhang. Norge är nämligen medlem av NATO, en pakt som är ordnad och upprättad tillsammans med den ena av stormakterna, USA.

Detta är en väsentlig skillnad. Att tala om Norge är ett sätt att förvilla debatten. Det är inte det som det handlar om.

I fråga om vapenexporten och Sveriges politik och regler på det här området behöver inte utrikesministern tala om för mig vilka bestämmelser som gäller. Det fantastiska är ju att de bestämmelser som gäller för transiteringarna bygger på våra egna exportbestämmelser. Här har jag inte fått något svar. Det finns alltså inte någon bestämmelse som reglerar införsel av materiel som skall transiteras.

Anf. 43 Utrikes- och handelsministern LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Den omständigheten att jag nämnde Norge berodde helt enkelt på att det var till Norge som materielen sändes. Den rekviderades av den norska staten. Jag får än en gång erinra om att hur Norge ordnar sin egen säkerhetspolitik är en omständighet som detta land självt suveränt bestämmer. De regler som vi har för krigsmaterielexport, och även för transitering av krigsmateriel, tar sikte på att bevara vår neutralitet. Att det i fredstid

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

*Om transporter
av främmande
militär materiel
genom Sverige*

Om företagshälsovården i lantbruket

skulle finnas något hinder för att exportera krigsmateriel till Norge anser jag vara, med herr Söderqvists terminologi, en fantastisk tanke.

Anf. 44 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att en stor del av det svenska folket, stora delar av den svenska arbetarklassen liksom stora delar av dem inom utrikesministerns eget parti som tillhör arbetarklassen, inte alls instämmer i vad utrikesministern här har sagt. Man är säkert allvarligt upprörd och oroad över de här transiteringarna, fränsett vad de har innehållit. Jag har inte ett ögonblick velat påstå att vi skall lägga oss i hur Norge vill ordna sitt försvar och vilka pakter Norge önskar vara med i. Det är inte det som det handlar om, herr utrikesminister, utan det rör sig om transport från ett av stormaktsblocken av militär materiel över svenskt territorium. Detta är en allvarlig fråga som vi absolut måste följa upp och som bör föranleda skarpare och mera stringenta bestämmelser. Dessutom krävs det ytterligare debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1982/83:89 om företagshälsovården i lantbruket

Anf. 45 Socialministern STEN ANDERSSON:

Herr talman! Stina Gustavsson har frågat mig om man kan förvänta sig en ändring av lagen om allmän försäkring, så att statsbidrag kan utgå såväl till egenföretagare som till anställda. Frågan avser företagshälsovård inom lantbruket.

Enligt 2 kap. 7 § lagen om allmän försäkring kan en allmän försäkringskassa träffa avtal med en arbetsgivare om ersättning från sjukförsäkringen för kostnader för läkarvård och andra sjukvårdande åtgärder som arbetsgivaren vidtar och som kan antas minska kassans utgifter för sjukvårdsersättning. Arbetsgivaren får ersättning med högst 50 % av sina kostnader under förutsättning att verksamheten till minst hälften består av sjukvård. Är andelen sjukvård mindre reduceras ersättningen i motsvarande mån.

Enligt min mening finns det anledning att se över de nämnda ersättningsreglerna för företagshälsovården. Frågan om företagshälsovårdens framtida utformning och uppgifter behandlas emellertid f. n. av en särskild utredning. Denna företagshälsovårdsutredning beräknas redovisa sina förslag under våren 1983.

Det finns anledning att avvakta dessa förslag, innan ställning tas till hur ersättningsreglerna för företagshälsovården skall förändras. Jag är således inte beredd att nu förorda några förändringar i dessa ersättningsregler.

*Om åtgärder för
att stödja turist-
näringen***Anf. 46 STINA GUSTAVSSON (c):**

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är det förhållandet att Lantbrukshälsans verksamhet ingår som ett led i utbyggnaden av det sociala skyddet för lantbrukssysselsatta. Huvudsyftet är att bygga upp en företagshälsovård liknande den som förekommer inom näringslivet i övrigt. Lantbrukshälsan strävar efter att stå öppen för alla lantbruksföretag och tillämpar för både anställda och egenföretagare arbetsmiljövtalet mellan SAF, LO och PTK.

Nu gällande lagstiftning har, precis som socialministern säger i sitt svar, den innebörden att den endast medger försäkringskassa att träffa överenskommelser om ersättning för företagshälsovård med arbetsgivare som anordnar sådan vård för sina anställda. Flertalet verksamma inom lantbruket är dock egna företagare eller familjemedlemmar, för vilka ersättning alltså ej utgår. Lika angeläget som att ersättning kan utgå till lantbrukssysselsatta är det att alla egenföretagare, t. ex. de som är verksamma inom handel och transport, kan bli berättigade till ersättning.

Herr talman! För mig är detta en fråga om rättvisa. Jag tycker att det är fel att man, som nu är fallet, skiljer på arbetstagare och egenföretagare. Sveriges många egenföretagare har lika stort behov av företagshälsovård som de som är anställda. Därmed bör också likvärdig ersättning utgå. Jag noterar att socialministern i sitt svar säger sig finna anledning se över nämnda ersättningsregler.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1982/83:86 om åtgärder för att stödja turistnäringen**Anf. 47 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:**

Herr talman! Karin Israelsson har frågat civilministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att stödja turistnäringen. Enligt av regeringen fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att svara på frågan.

Frågeställaren anser att prognosen inför vintersäsongen när det gäller nyttjandet av fjällturistanläggningarna är dystra. Devalveringen av den svenska kronan har fördyrat transportkostnaderna för fjällturisten, och höjningarna av arbetsgivaravgifterna och mervärdesskatten ökar kostnaderna för serviceanläggningarna. Med anledning av detta frågar Karin Israelsson vilka åtgärder jag ämnar vidta för att stödja turistnäringen.

Den turist- och rekreationspolitiska utredningen (TUREK) redovisade i somras i en rapport till regeringen undersökningar (Ds Jo 1982:4) angående turistbranschens näringsvillkor och turisttransporter. Rapporten remissbehandlas f. n.

Rekreatjonsberedningen kommer inom kort att redovisa utvecklingsprogram för de primära rekreationsområdena. Därvid behandlas bl. a. närings-

Torsdagen den
18 november 1982

*Om åtgärder för
att stödja turist-
näringen*

och transportproblem för skilda områden – bl. a. fjällturistområdena.

Vidare arbetar f. n. kollektivtrafikberedningen i projektform med frågan om regional samordning av turistresor med syftet att förbättra kollektivtrafiken för turister – bl. a. busstrafiken till fjällturistområdena.

Jag utgår ifrån att det pågående utredningsarbetet kommer att ge underlag för en bedömning av om och i så fall på vilket sätt turistnäringen kan behöva stödjas.

Jag vill också erinra om att regeringen nyligen har anslagit ytterligare 5 milj. kr. till olika marknadsföringsinsatser som Sveriges turistråd genomför. Medlen skall komplettera näringens egna ansträngningar att ta till vara de positiva effekter som devalveringen har skapat för turistnäringen.

Anf. 48 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Anledningen till att jag har ställt frågan är en oro hos dem som i dag är beroende av turism som inkomstkälla och som arbetsstillfälle.

Man kan som exempel anföra de förhållanden som råder i Västerbottens inland och älvdalar. Vi vet att turistnäringen utgör en stor arbetsplats där. I privat regi eller i kommunalt subventionerad regi ger den för Sorsele kommun 90–100 årsarbeten. I en kommun med inte ens 4 000 invånare är detta en arbetsplats av stor betydelse. Att det dessutom är många kvinnor och ungdomar som ges sysselsättning i bygder där deras andel i arbetskraften är liten ger ett förtydligande av turistnäringens betydelse.

De senaste åren har antalet gästnätter legat tämligen konstant – en minskning kan förmärkas i vissa kommuner. Det faktum att antalet turistbesök ändå har legat på denna nivå kan nog tillskrivas ett ökat inslag av norska turister. Detta är välkommet, men det bör väl ändå vara möjligt för oss i Sverige boende att ha råd att turista i de områden som avsatts till rekreation för oss. Den egna bilen utgör det mest nyttjade kommunikationsmedlet för transporter till dessa orter. De höjda bensinpriserna medför starkt ökade transportkostnader för den enskilde, både som inlandsbo och som tillresande turist.

Detta är ett stort hot inför årets turistsäsong. Höjd moms och höjda arbetsgivaravgifter kommer att ge återverkningar för dem som driver hotell- och fjällanläggningar. Det minskade konsumtionsutrymmet för den enskilde kommer inte att ge utrymme för annat än det allra nödvändigaste – och där ingår troligtvis inte fjällresor. Vi har varit på väg att ge alla möjlighet att turista i fjällen, men det kommer kanske att spolieras nu. Detta drabbar inte köpstarka grupper i vårt samhälle. Den fortfarande köpstarke måste stimuleras att söka sin ferievistelse i vår fjällvärld. I svaret ger jordbruksministern också exempel på stöd till marknadsföring av just svenska rekreationsområden för svensk turism. Av stor betydelse för oss i Västerbotten vore om charterflyg kunde destineras till Gunnarns flygfält. Avstånd i tid och rum till vår fjällvärd skulle då drastiskt minska.

Över huvud taget behövs samlade lösningar på olika områden för att tillförsäkra turistnäringen stöd. Jag hoppas därför att jordbruksministern tar

sin del i det ansvaret. Vi vill att alla människor skall ha möjlighet att turista i vårt land och även ha råd att göra det. Devalveringen har inte den effekten. utan det blir dyrare att turista såväl utomlands som inom landet, och det ger inga fördelar för svensk turism.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

---

*Om den framtida
jordbrukspolitiken*

Anf. 49 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är klart medveten om den betydelse som turistnäringen har i dessa områden. Jag delar Karin Israelssons inställning, som här har kommit till uttryck, att det finns anledning för oss att måna om de grupper som i vanliga fall inte haft möjlighet till turism och rekreation, så att de får ökade tillfällen till det.

Jag kan erinra om att den socialdemokratiska regeringen före 1976 aktualiserade rekreationspolitiken, och den nuvarande regeringen vill fortsätta att följa uppläggningsen av de insatser som skall ske på turistnäringens område på sådant sätt att en social rekreationspolitik blir ett betydelsefullt inslag i våra åtgärder.

Anf. 50 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det ytterligare klarläggande som jordbruksministern nu gjorde i sitt andra inlägg. Jag kan också meddela att jag med intresse kommer att följa handläggningen av de frågor som ligger nära denna näring i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på frågorna 1982/83:88 och 92 om den framtida jordbrukspolitiken

Anf. 51 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung och Anders Dahlgren har ställt en rad frågor till mig om jordbrukspolitiken med anledning av de synpunkter som framförts av LO:s andre ordförande.

De förutsättningar som gällde för 1977 års jordbrukspolitiska beslut byggde på den situation som förelåg i mitten av 1970-talet. Då hade vi en relativt stabil samhällsekonomi, en god reallönetillväxt, en bra lönsamhet för jordbruket, måttliga prisstegringar samt en ökande konsumtion och produktion av baslivsmedel.

I nuläget ser situationen radikalt annorlunda ut. Samhällsekonomin är körd i botten, reallönerna sjunker, lönsamheten i jordbruket har försämrats, priserna på baslivsmedel stiger snabbare än någonsin tidigare, konsumtionen minskar och exportöverskotten blir större. De förutsättningar som gällde för 1977 års beslut har förändrats i grunden:

I 1977 års jordbrukspolitiska beslut omformulerade den borgerliga riksdagsmajoriteten de övergripande målen för vår jordbrukspolitik så, att konsumentintresset gavs en mer andrahandsbetonad roll. Under intryck av

Torsdagen den
18 november 1982

*Om den framtida
jordbrukspolitiken*

den utveckling som därefter följt när det gäller vår livsmedelsförsörjning har tveklöst detta beslut medverkat till att rubba konsumenternas förtroende för jordbrukspolitiken. Jag ser de synpunkter på vår jordbrukspolitik som förts fram under den senaste tiden som ett uttryck för detta minskade förtroende.

Jag anser inte att stora delar av svenskt jordbruk bedrivs som terapiverksamhet. Men jag vill understryka hur nödvändigt det är att jordbrukspolitiken kan mötas med förtroende både av konsumenter och av jordbrukare. Det är därför som den socialdemokratiska regeringen avser att tillsätta en utredning för att bl. a. se över hur konsekvenserna av den ekonomiska utvecklingen under senare år påverkat jordbrukets betydelsefulla roll för vår livsmedelsförsörjning.

Följande grundläggande värderingar kommer att vara vägledande för en sådan översyn av jordbrukspolitiken inom ramen för den utredning om vår livsmedelsförsörjning som regeringen avser att tillsätta.

Ett huvudmål för jordbrukspolitiken måste vara att trygga vår livsmedelsförsörjning. Detta skall ske i en långsiktig och planerad hushållning med de naturresurser som utnyttjas i jordbruket och under starkt hänsynstagande till skyddet av miljön. Det skall ske i en rationellt bedriven produktion som ger konsumenterna livsmedel av god kvalitet till rimliga priser och dem som arbetar i jordbruket likvärdig standard med jämförbara grupper.

Familj jordbruket kommer i fortsättningen som tidigare att vara den dominerande företagsformen. Jordbruk skall kunna bedrivas i hela landet. Jag vill bl. a. understryka den roll jordbruket spelar för att skapa arbetstillfällen i bygder där annan sysselsättning ofta är svår att uppnå.

Brukningrätten skall tryggas för dem som är mest lämpade att driva jordbruk. Jordbrukspolitiken måste utformas så, att den kan mötas med förtroende av både konsumenter och jordbrukare.

Anf. 52 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Jag vill dock redan nu säga att jordbruksministern faktiskt bara har svarat på den ena delen av frågan. Den del som gällde huruvida priserna på svenska livsmedel vid en internationell jämförelse är att betrakta som höga har jordbruksministern dess värre inte besvarat. Jag hoppas att jag får ett svar även på den delen av frågan.

Anledningen till att jag ställde den här frågan skulle möjligen kunna vara att jag i likhet med en rätt stor svensk opinion har uppfattat Stig Malms uttalande om terapiverksamhet inom svenskt jordbruk som utmanande eller kanske rent av litet oförskämt. För den skull är det naturligtvis utomordentligt värdefullt att jordbruksministern uttalar att han inte delar uppfattningen att stora delar av svenskt jordbruk bedrivs som terapiverksamhet.

En mer framåtsyftande anledning till min fråga är emellertid att jag tycker att det finns skäl att erinra om den väldigt djupa förtroendeklyfta som efter 1967 års jordbrukspolitiska beslut uppstod mellan den dåvarande socialdemokratiska regeringen och – också då – en mycket bred svensk opinion, som

stod bakom svenskt jordbruks företrädare. En liknande situation nu skulle, såvitt jag förstår, enbart kunna skada de överläggningar som förestår i den utredning som jordbruksministern har aviserat. Jag anser det vara självklart att ett redan från början bra umgängesklimat i en sådan utredning är så väsentligt för det resultat som utredningen så småningom kan komma fram till att jag närmast skulle önska att det som skett inte hade skett. Jordbruksministern berörde ju detta i sitt svar, när han talade om det förtroende som han vill skall finnas mellan konsumenter och producenter. Jag tycker att det är utomordentligt välgörande att detta klagörande har skett.

Man skulle onekligen ha kunnat ställa sig frågan: Vilka av de grundläggande dragen i den nuvarande jordbrukspolitiken är det som gett anledning till en sådan här övegripande utredning? Jordbruksministern kan knappast ha avsett att vi skall pröva t. ex. vilken beredskapspolitisk betydelse vårt svenska jordbruk har.

Det kan inte heller ha varit så – det framgår av svaret – att frågan om de tre miljoner hektar åker som vi brukar i vårt land skall vara i produktion eller inte skall prövas. Ännu mindre troligt är att jordbruksministern och socialdemokraterna vill ompröva det mera grundläggande målet, att vi skall förse de svenska konsumenterna med bra livsmedel till rimliga priser. Då kvarstår, herr jordbruksminister, endast den fråga som tycks vara så förhatlig för Stig Malm, nämligen frågan om jordbrukarkårens inkomstmålsättning. Såvitt jag förstår av svaret har inte någon av de här grundläggande sakerna ifrågasatts. Då är det enligt min mening mycket enklare att angripa delproblem i mindre utredningar som går fortare.

Anf. 53 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Tack för svaret, herr statsråd.

Jag har ställt frågan därför att den blivande LO-ordförandens uttalanden har uppfattats av Sveriges bönder som ett direkt angrepp på dem och deras verksamhet och av konsumenterna som om vi skulle ha en jordbrukspolitik som enbart favoriserar bönderna och onödigt fördyrar konsumenternas matkonto.

Jag försäkrar statsrådet att den oro som nu sprider sig ute bland jordbrukarna är äkta och stor. Oron är också stor bland konsumenterna som bibringas den uppfattningen att vi skulle kunna ha lägre konsumentpriser med ett effektivare och arealmässigt mindre jordbruk. Jag hade förväntat mig att statsrådet skulle stilla oron i bägge lägren. Så menar jag har inte skett.

Låt mig då säga att av de kostnadsökningar som har skett för konsumenterna utgör jordbruksproduktionens kostnadsökningar den mindre delen. Det är i stället andra led – livsmedelsindustrin, importen, ökade handelsmarginaler och skatter – som tar en väsentligt större kostnadsökning i anspråk än primärproduktionen. Låt mig erinra om att kostnadsökningarna för livsmedelsproduktionen under de senaste elva månaderna enligt en undersökning av SPK uppgått till 7,2 miljarder kronor. Jordbruket skulle av

detta enligt avtal ha fått ta ut 1,7 miljarder men har kunnat ta ut 1,1 miljarder kronor. Den resterande delen faller alltså på andra delar än den primära jordbruksproduktionen. En sjundedel av den här kostnaden kan beräknas tillfalla jordbruket. Då är det naturligtvis viktigt att statsmakterna går ut och informerar om detta och inte låter konsumenterna leva i den uppfattningen, att man med en väsentligt lägre jordbruksproduktion skulle kunna ha lägre priser.

Den nya målsättning som jordbruksministern redovisar i dag har jag inte så mycket att erinra emot. Frågan bör ju naturligtvis ställas: Vad är det nya som jordbruksministern skall utreda? Alla de här punkterna finns redan i 1977 års politiska beslut. Jag har inte hittat någon ny punkt som egentligen skulle behöva bli föremål för utredning. Jag vill gärna ha svar på den frågan, därför att det är viktigt både för konsumenterna och för bönderna att få veta vad det är för nytt som skall utredas och som skulle kunna åstadkomma detta under att det nu blir bättre.

Jag skulle också vilja veta vad statsrådet gör under utredningstiden för att jordbruket över huvud taget skall överleva. Är statsrådet beredd att låta staten medverka till att lyfta ut överproduktionen och låta jordbruket få samma favör som den exporterande industrin i det här landet får genom sina exportkrediter, som i dag beräknas uppgå till 1 miljard kronor per år?

Anf. 54 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag måste konstatera att det inte är något bra betyg som Anders Dahlgren ger åt jordbrukspolitiken och den ekonomiska politiken under de borgerliga regeringsåren när han måste fråga mig hur vi efter de här sex åren skall agera för att jordbruket skall kunna överleva.

När vi lämnade ifrån oss ansvaret 1976 skedde det, kan jag väl påstå, i en situation där både jordbrukare och konsumenter hade stort förtroende för den jordbrukspolitik som fördes.

Jag delar inte den mening som Arne Andersson i Ljung gav uttryck för, att det fanns en stor förtroendeklyfta under den tid socialdemokraterna hade ansvaret för jordbrukspolitiken efter 1967 mellan å ena sidan jordbrukare och konsumenter och å andra sidan jordbrukspolitiken. Jag konstaterar bara att det fanns en betydande enighet, som bl. a. tog sig uttryck i 1972 års jordbruksutredning. Man kom enhälligt fram till att vi skulle fortsätta med den jordbrukspolitik som i stort sett hade förts av den socialdemokratiska regeringen och under stor enighet här i riksdagen.

Motivet till att vi nu vill göra den aktuella översynen beträffande livsmedelsförsörjningen i alla led är ju, som jag sagt många gånger, att jordbrukspolitiken har kraschlandat i den ekonomiska politik som de borgerliga regeringarna fört. Det resultat som vi nu kan registrera är alltså att vissa jordbrukare ligger illa till på grund av de höga räntorna och att konsumenterna har fått känna på ständigt stigande livsmedelspriser.

Allt detta har förorsakat de problem som vi har i dag. Överskottsproblemet är ett problem som i varje fall också jordbrukarna känner att man måste försöka komma till rätta med. Jag försöker komma fram till en situation där

vi i en seriös debatt och i kontakt med olika berörda parter skall kunna lägga fast direktiven för den utredning som jag menar att det är utomordentligt angeläget med och som skall försöka hjälpa oss till rätta när det gäller att finna ett sätt att klara livsmedelsförsörjningen i framtiden. Det gäller då i alla led.

Anf. 55 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr jordbruksminister. Jag delar jordbruksministerns mening att jordbruket dras med de problem som svenskt näringsliv, svensk ekonomi över huvud taget har. De få minuter som står till förfogande medger inte att vi strider om anledningen till detta. Men på det sättet är det i alla fall.

För den skull blir det emellertid än mer obegripligt. Svante Lundkvist, om vi nu också får reda på att vi är överens om de grundläggande dragen i den gamla jordbrukspolitiken och att det är den allmänna ekonomiska politikens problem som också drabbar jordbruket. Varför vill då jordbruksministern ha en ny övergripande jordbruksutredning, i stället för att nöja sig med att se över just de nystartade jordbrukens problem? Dessa jordbrukare har nämligen akuta problem. Det är synd att begrava dem i en jordbruksutredning som kanske tar tre fyra eller fem år, när vi måhända med mycket mindre utredande och mera åtgärder kunde hjälpa jordbrukarna i det kortare perspektivet. På den punkten måste jag faktiskt be om ett klarläggande.

Den andra frågan gäller den förtroendeklyfta som Svante Lundkvist nu säger sig inte komma ihåg. Det är underbart vad tiden läker sår. Man glömmer lätt. Men inte kan det väl vara så att Svante Lundkvist helt har glömt att representanter för alla lantbruksnämnder i vårt land reste runt och informerade bönder om vilka gårdar i byarna som betraktades som odlingsvärda enligt 1977 års jordbrukspolitik. Det var faktiskt det sista stora härtåget över landet. Det var en fasligt otrevlig uppgift som de här lantbruksdirektörerna hade. Har Svante Lundkvist verkligen glömt detta?

Det är med tanke på den förtroendeklyftan, Svante Lundkvist, som jag nu tycker att vi i enighetens namn skall kunna vara överens om att vi inte vill uppleva något liknande en gång till. För den skull tycker jag att det är skönt att kunna konstatera att Svante Lundkvist nu tagit sin gode partivän Stig Malm i örat. Jordbruksministern sade nämligen att vi inte skall ha någon terapiverksamhet i svenskt jordbruk och att det var fel att tala om något sådant. På den punkten är vi överens.

Fortfarande handlar det om svaret på frågan om livsmedelspriserna för svenska konsumenter i vilken jämförelse som helst.

Anf. 56 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag ställer gärna upp på samförstånd, herr jordbruksminister. Ingen är mer angelägen om det än jag. Men sluta då först upp med att tala om samförståndet efter 1967 års jordbrukspolitik! Sluta med den falska historiebeteckningen! Sanningen är ju att det i riksdagen avlämnades 14 reservationer och 6 särskilda yttranden, att jordbrukspriserförhandlingarna

*Om den framtida
jordbrukspolitiken*

både 1967 och 1969 strandade, att det 1971 resulterade i den största bondedemonstration som någonsin förekommit i det här landet samt att det uppföljdes av konsumenterna, som i sin tur demonstrerade – jag tänker på Skärholmsdamerna – 1972.

Det är sanningen när vi skriver historien, herr Lundkvist.

Jag har naturligtvis ställt den här frågan med tanke på den ekonomiska politik som den nya regeringen för. Den rekorddevalvering som skedde innebär att jordbrukets produktionskostnader ökar katastrofalt i ett läge där regeringen säger att ingen skall få kompensera sig lönemässigt för devalveringen. Det betyder att köpkraften minskar ytterligare i ett läge där produktionskostnaderna stiger, och det kan bara innebära att konsumenterna får det ännu besvärligare.

Det är utifrån det läget, herr jordbruksminister, som jag har ställt frågan vad jordbruksministern är beredd att göra för att i den aktuella situationen minska jordbrukets produktionskostnader.

Anf. 57 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det som den socialdemokratiska regeringen har tvingats vidta som en av sina första åtgärder är inte beroende av att det har förts en socialdemokratisk politik i det här landet under de sex senaste åren, utan av att vi måste göra ett krafttag för att försöka få till stånd en ny ekonomisk politik som kan ge det här landet en chans att ta sig ur den kris som det har hamnat i, inte minst beroende på det sätt på vilket de borgerliga regeringarna har tacklat de svåra frågor som vi har att hantera. Jag medger gärna att frågorna är svåra med hänsyn till situationen i omvärlden, men ni har med er politik förvärrat situationen för det här landet.

Det viktigaste för att komma till rätta med både jordbruksnäringens och konsumenternas problem är att vi kan få fart på det här landet igen, att vi kan få i gång sysselsättningen, att vi kan se till att människor får konsumtionskraft på nytt, att vi kan få upp Sverige ur krisen. Det är detta som den socialdemokratiska regeringens politik syftar till – och det är första förutsättningen för att de andra problemen skall kunna lösas.

Anf. 58 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag hoppas verkligen inte att regeringen av någon utomstående har tvingats att vidta de här åtgärderna, utan att ni har gjort devalveringen efter beslut i regeringen.

Med den ekonomiska politik som den regering förde som jag tillhörde minskade vi inflationen kraftigt, från drygt 14 % till omkring 8 %. Vi minskade kostnadsökningarna, vilket var till fördel för hela näringslivet inkl. jordbruket, vi stabiliserade priserna, och handelsbalansen förbättrades. Vad ni nu gör är raka motsatsen, och konsumenterna kommer att få det ännu besvärligare.

Torsdagen den
18 november 1982

*Om den framtida
jordbrukspolitiken*

Anf. 59 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Den förnäma resurs som den svenska odlingsjorden utgör är en stor nationell tillgång, och den måste – oberoende av vem som regerar landet – tas till vara på absolut bästa sätt. Detta är f. ö. också de grundläggande dragen i den jordbrukspolitik som vi nu har. Det handlar följaktligen inte om ett jordbrukarintresse – ett intresse för dem som närmast är sysselsatta där – utan om ett nationellt intresse.

Vi har därför velat få klargöranden – vi betraktar ju en ledande person inom det stora LO som så betydelsefull när han säger någonting att vi tar fasta på det.

Vi har funnit mycken glädje i att jordbruksministern tar avstånd från de mest provocerande delarna. Jag måste följaktligen konstatera att det nu blivit klart sagt att det inte är en bisats till den nuvarande jordbrukspolitiska målsättningen när vi konstaterar att jordbruket skall producera varor till rimliga priser för konsumenterna och att det är bondens lönsamhet i näringen som är huvudmålet.

Vi har – om jag förstår rätt – blivit överens om att andre vice ordföranden i LO faktiskt varit ute för att provocera. Det är såväl jordbruksministern som företrädare för centerpartiet och moderata samlingspartiet nu överens om.

Det är utomordentligt viktigt.

Sedan vill jag säga att jag är positiv till den förnämliga målsättning som skall gälla i direktiven till den tänkta utredningen, men jag begriper inte varför vi skall ha den, när vi är överens om de målen.

Slutligen är jag tacksam om jag får svar på min fråga om de svenska jordbrukspriserna vid en internationell jämförelse eller annan jämförelse är för höga.

Anf. 60 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag förmodar att Anders Dahlgren och jag skulle kunna hålla på hela eftermiddagen och diskutera utan att komma överens om vad som är den riktigaste ekonomiska politiken och vad som är orsaken till att vi befinner oss i den situation som vi har. Jag bara konstaterar att den bedömning som den nuvarande regeringen gjorde när den tillträdde var att här måste tas krafttag. Om vi hade fortsatt på den borgerliga regeringens linje, hade det varit en fortsättning i utförsbacke. Nu tvingas vi att restaurera Sveriges ekonomi. Det är en nödvändig förutsättning också för att det skall gå bra för både jordbrukare och konsumenter i framtiden.

Arne Andersson i Ljung förstår uppenbarligen inte att den utveckling vi har haft under de senaste sex åren har påverkat utvecklingen också inom jordbruksnäringen. De jordbrukspolitiska beslut som vi fattade 1977 skedde mot en helt annan bakgrund. Vi måste nu se på vilka konsekvenserna har blivit på jordbrukets område av utvecklingen under den tid som den här ekonomiska politiken har fungerat. Vi måste också se på vad detta kan komma att innebära för utvecklingen i framtiden för såväl jordbrukare som konsumenter.

Torsdagen den
18 november 1982

*Om den framtida
jordbrukspolitiken*

Anf. 61 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det kan möjligen också vara så. Svante Lundkvist, att jag förstår den här problematiken, eftersom jag ställer frågan: Om det finns ett klart samband mellan problemen inom den svenska jordbrukspolitiken och de allmänna ekonomiska problem som råder i landet, varför då riva upp den gällande jordbrukspolitiken, om det mera är fråga om att med mindre omfattande åtgärder få alla delar av den nuvarande politiken att fungera? Det är kanske så att jag faktiskt har förstått frågan. Svante Lundkvist. Det kan väl inte anses vara alltför förmätet att antyda att det möjligen är inom jordbruksdepartementet som man inte förstår den. Eller kan det ha ett politiskt egenvärde att tillsätta en ny jordbruksutredning, därför att man i en debatt någon gång har lovat det? Kan det vara på det sättet?

Anf. 62 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Det är utmärkt med krafttag, herr statsråd. Risker är bara att ni tar i så kraftigt att ni stjälpur den beryktade vagnen i utförsbacke, som ni så livfullt brukar beskriva, och att ni ställer till ett etter värre elände. Det var väl ändå inte avsikten med er jordbrukspolitik? Vi var på rätt väg, men vad ni gör nu är att ytterligare lasta på inte minst konsumenterna ökade kostnader och skapa svårigheter för dem att köpa livsmedel därför att ni sänker deras levnadsstandard.

Anf. 63 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag förmår inte att få vare sig Anders Dahlgren eller Arne Andersson i Ljung att förstå sambandet mellan å ena sidan de åtgärder som har vidtagits för att ta oss ur krisen och å den andra det förhållandet att vi under en tid framöver måste ikläda oss vissa uppoffringar för att restaurera svensk ekonomi. Ni talar om hur förträffligt det såg ut, men ni kan ju bara summera hur det har varit när det gällt budgetunderskott, utlandsupplåning, statsskuld osv. och hur allt detta har växt under den tid som ni har agerat. Vi måste nu vidta åtgärder som i första omgången blir tunga och besvärliga, men bördorna skall fördelas rättvist mellan olika grupper i samhället. Vi måste göra det för att komma ur en svår situation, så att vi aktivt kan gå framåt igen.

Vad som bevisas av den här debatten är att både Anders Dahlgren och Arne Andersson tror att man ensidigt kan diskutera jordbrukspolitiken när man talar om de här problemen. Jag har försökt att förklara att det finns anledning att se över livsmedelsförsörjningens problem i alla led. Jag uppfattade det så att t. o. m. Anders Dahlgren begrep det i går, när vi hade en diskussion i TV-programmet Magasinet, men i dag tycks han inte begripa det.

Anf. 64 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det föresvävar mig att det i svenskt jordbruk finns ett klart samband mellan intensitet och effektivitet, och att detta har direkt betydelse för de svenska konsumenternas livsmedelskostnader. För den skull har jag

ställt den andra delen av frågan om svenska livsmedel i någon som helst jämförelse är höga. Nu upprepar jag frågan för fjärde eller möjligen, herr talman, för femte gången: Är de det, eller är de inte det? Detta kan nämligen sägas vara den springande punkten i bedömningen av hur det svenska jordbruket fungerar. Är det effektivt eller slarvigt och försumligt – eller bedrivs det rent av så som Stig Malm har antytt, av terapeutiska skäl för sina utövare?

Denna fråga är obesvarad, och det är närmast genant att behöva upprepa den så många gånger.

Anf. 65 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Om jag tolkar tidningarna och det arbete som pågår i kanslihuset rätt, kommer vi efter hand att få möjligheter att både summera och kommentera budgetunderskott och annat. Men viktigare är naturligtvis att jag får svar på frågan varför jordbruksministern tillsätter en utredning vars direktiv, såvitt jag förstår, inte på något sätt skiljer sig från 1977 års politik. Ännu viktigare är vad jordbruksministern gör under utredningstiden för att hjälpa jordbruket i den situation det har, med en överskottsproduktion som – det är jag klart medveten om – jordbrukarna är medskyldiga till.

Anf. 66 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Anders Dahlgren har ännu inte blivit medveten om att den politik han förde kraschlandade i den ekonomiska utvecklingen. Arne Andersson i Ljung har uppenbarligen inte förstått att konsumenterna, när vi talar om priser i detta sammanhang, i dag gör den reflexionen att de icke har råd med samma konsumtion som tidigare. Jordbrukarna har reagerat på det sättet att de för att klara sina höga räntor har ökat sin produktion. Här har vi fått ett gap mellan tillgång och efterfrågan på livsmedel, och de jordbrukare som resonerar seriöst med mig om detta inser att det är ett problem. Vad man då diskuterar är inte hur våra priser förhåller sig till priserna i omvärlden. I stället konstaterar man att 1 liter mjölk år 1976 kostade 1:43 kr. och i dag kostar 3:51 kr.

Detta återspeglar en utveckling som jordbruksnäringen lider av, eftersom konsumenten har tvingats dra ner sin konsumtionsstandard. Det är ju det förhållande som gäller och som är intressant. När husmodern står framför disken med sin kanske magra portmonnä kan hon inte köpa mer, om hon gör jämförelser med de priser som gäller i utlandet.

Anf. 67 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det fanns en tid, under senare delen av 1960-talet och under 1970-talet, då vi hade en god ekonomisk tillväxt i landet men då den förhärskande regimen ändå inte nöjde sig med att konsumenterna fick utnyttja det ständigt ökade konsumtionsutrymmet utan också in-tecknade framtiden. Det är därför som vi nu har det besvärligt.

Jag vill erinra jordbruksministern om att i den jämförelse som man kan

göra beträffande det antal arbetsminuter eller arbetstimmar som krävs för ett visst kvantum livsmedel visar det sig att vi ständigt, år efter år, arbetar kortare tid för samma kvantitet. Kan det tas som ett mått på att svenska livsmedel har blivit dyrare? Omöjligt. Men det kan möjligen tas som intäkt för att vi under den olyckligt långa socialdemokratiska regeringsperioden vände oss vid att konsumera över våra tillgångar. Det var en olycklig period för svenska folket, och därför gör det ont när vi nu skall rätta oss något mera efter de förhållanden som råder.

Anf. 68 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Problemet är, säger jordbruksministern, att jordbruket har ökat sin produktion. Ja visst, och därmed har det uppstått överskottsproblem. Men när ett företag ökar produktionen brukar det beskrivas som att företaget är effektivt.

Är det inte bra att man är effektiv inom jordbruket och att staten i stället hjälper till att exportera det överskott som uppstår? Det är min fråga, som jag fortfarande inte fått svar på.

Anf. 69 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung anser att en period i det här landets tillvaro när vi hade en gynnsam ekonomisk utveckling, när människorna hade råd att konsumera livsmedel och när produktionen steg var en olycklig period. Det får stå för Arne Anderssons räkning.

Jag märker att vi inte kommer någon vart i den här debatten. Anders Dahlgren och Arne Andersson resonerar ju vid sidan av vad som egentligen är problemet. Jag har för min del sagt att den pågående utvecklingen av överskotten är så pass allvarlig att vi måste se igenom hela problematiken. Detta erkänner också de seriösa debattörerna på jordbrukets område.

Jag har sagt att det finns skäl att titta på hela livsmedelsförsörjningen, så att vi kan se hur prisbildningen utvecklas och hur vi skall bära oss åt för att förändra situationen för konsumenterna. Jag har sagt att det finns ett nära samband mellan konsumenternas situation och jordbrukarnas situation och möjligheter. Jag kommer att föra den här diskussionen med alla de grupper som är berörda innan vi lägger fast direktiven.

Min inställning är att det vi behöver är en seriös debatt. Trätor och väsen kommer aldrig att hjälpa till att klara oss ur problemen.

Anf. 70 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det är tråkigt att konstatera att Svante Lundkvist inte betraktar debatten i riksdagen som seriös. Jag förstår det på hans sätt att tala om att vi som debatterar med honom i dag ställer oss vid sidan av debatten. Det finns förmodligen ingen annan form av seriös debatt – med Svante Lundkvists mått mått – än en debatt där man är ense om socialdemokratisk politik. Det kan väl ändå inte vara meningen, Svante Lundkvist. Har vi en annan syn på de politiska tingens ordning måste vi väl tala om det – och göra det här i riksdagen! Och det är vad vi gör!

Sedan var det fråga om perioden under 1960- och 1970-talen med god ekonomisk tillväxt. Jag sade inte att den var olycklig, utan jag sade att den då härskande regimen lärde konsumenterna att inte nöja sig bara med den goda tillväxt som då skedde utan att dessutom med olika åtgärder inteckna framtiden. Det är den inteckningen av framtiden som Sverige nu har ont av, och den bär socialdemokratiska förtecknen. Därför är det inte särskilt oförskyllt att en socialdemokratisk regering också får sitta vid regeringsmakten och hjälpa till att rätta till en del av de bekymmer som beror därpå.

Anf. 71 Andre vice talmannen ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Det är viktigt, herr jordbruksminister, att föra en seriös debatt. Anser jordbruksministern att LO:s uttalanden har ökat möjligheterna att föra en seriös debatt i jordbrukspolitiska frågor?

Anf. 72 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Stig Malm, som åsyftades, förde en parts talan. Och jag märker, att när det gäller jordbrukspolitik vill både Anders Dahlgren och Arne Andersson i Ljung helst uppträda som partsrepresentanter. Jag har hela tiden utgått från att vi, om vi skall lösa problemen, måste föra en jordbrukspolitik och en politik när det gäller vår livsmedelsförsörjning som kan omfattas med förtroende av både jordbrukare och konsumenter.

Det sätt på vilket Arne Andersson och Anders Dahlgren för debatten är inte det sätt på vilket den måste föras i det här huset om vi skall kunna komma fram till konstruktiva lösningar. Det kommer aldrig att vara en fråga om bara att odla och betala. Det finns också konsumenter med i bilden, och vi måste diskutera bl. a. hur vi skall odla, hur mycket det kostar och vad vi kan räkna med att konsumenterna skall kunna betala. Det är omkring de allvarliga frågeställningarna som vi måste föra ett seriöst resonemang.

Herr talman! Jag tänker inte bidra med fler inlägg, utan nu ämnar jag fortsätta diskussionerna med de berörda parterna – för att kunna lägga fast direktiv till en utredning, som förhoppningsvis skall ge oss möjlighet att framöver föra en konstruktiv och bra diskussion om de här frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1982/83:19 om avfallshanteringen vid KemaNord i Stockvik

Anf. 73 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Svén Henricsson har frågat mig om regeringen har för avsikt att närmare utreda hanteringen av visst miljöfarligt avfall från de kemiska fabriker vid Stockviksverken i Sundsvall. Frågan gäller dels en tidigare dumpning och deponering av kvicksilverhaltigt avfall, dels den nyligen inträffade hanteringen av karbid på ett sådant sätt att den antändes och förorsakade skadlig rökutveckling.

Torsdagen den
18 november 1982

*Om avfallshantering
vid KemaNord i Stockvik*

Visst kvicksilverhaltigt avfall som ingjutits i betong dumpades under 1950- och 1960-talen i Sundsvallsbukten inom ett område norr om Brämön där fiske ej utövades och där vattendjupet är 80–100 meter. Antalet dumpade s. k. betongtunnor var stort. Ett obekant antal tunnor dumpades dock utanför det avsedda området. Av dessa har ett fåtal fastnat i fiskeredskap och tagits upp. Senast hände detta 1976.

Hittills företagna utredningar visar att det är svårt att lokalisera och ta upp tunnorna. Länsstyrelsen och naturvårdsverket bedömer emellertid att någon fara för kvicksilverförorening av betydelse inte föreligger genom den för nu snart 20 år sedan avslutade dumpningen.

En viss mängd av det kvicksilverhaltiga avfallet har också, under senare delen av 1940-talet, deponerats och täckts över inom fabriksområdena. Kontroll av grund- och ytvatten har enligt länsstyrelsen ej visat på någon påverkan av betydelse från detta avfall.

Den nyligen inträffade karbidbranden förorsakades av hantering i strid mot gällande bestämmelser och har den 18 oktober 1982 anmälts av länsstyrelsen till åklagaren för åtalsprövning.

Den nu pågående verksamheten vid KemaNords fabriker vid Stockviks- verken har ingående prövats av koncessionsnämnden för miljöskydd. Ett stort antal villkor för verksamheten finns uppställda till skydd mot störningar i den yttre miljön. Dessa villkor innefattar även hanteringen av avfall och restprodukter. Länsstyrelsen övervakar genom fortlöpande tillsyn efterlevnaden av givna villkor.

Karbidbranden har föranlett åtalsprövning. Någon dumpning till havs av avfall från verksamheten vid Stockviksverken sker inte numera. Jag förutsätter att verksamheten vid fabrikerna fortsättningsvis skall ske i överensstämmelse med givna miljöskyddsvillkor och att tillsynsmyndigheterna enligt miljöskyddslagen bevakar att så blir fallet. Vidare förutsätter jag att kontroll av bl. a. vattenbeskaffenheten i Sundsvallsbukten sker genom tillsynsmyndigheternas försorg. Några åtgärder utöver vad som här redovisats anser jag inte behövs f. n.

Anf. 74 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Sundsvallsregionen är en av de hårdast drabbade när det gäller miljöproblem i den yttre miljön. Undersökningar bekräftar kraftiga föroreningar av både luft och vatten. Främst genom industriernas svavelutsläpp är försurningen höggradig i hela området. Det här är saker och ting som departementet sannolikt mycket väl känner till. Det finns även andra hot mot miljön i området. Vi har olika former av industriutsläpp och avfall. Det gäller inte bara det här aktuella företaget KemaNord utan även cellulosaindustrier och andra industrier, t. ex. Gullfiber i Söråker.

När jag nu tar upp frågan om KemaNords avfallshantering är det alltså betingat av den allmänna press, det stora tryck på den yttre miljön som kännetecknar förhållandena i hela Sundsvallsbukten. Även om såväl lokala

organ som länsorgan är väl medvetna om denna påfrestning, måste verkligt aktiva åtgärder till om man vill åstadkomma den nödvändiga kvalitetsförbättringen av miljön i området.

Jordbruksministern redovisar i svaret helt riktigt att en slarvig dumpning av flera hundra tunnor kvicksilverhaltigt avfall har skett i Sundsvallsbukten. Dock framhålls att det är svårt att lokalisera och ta upp tunnorna och att någon fara för kvicksilverförorening inte föreligger, eftersom snart 20 år har förflutit sedan dumpningen skedde.

Enligt uppgift lär det mellan 1945 och 1964 ha producerats ca 18 ton giftigt avfall av nyssnämnt slag. Eftersom ca 8 ton eller 400 tunnor dumpades i havet måste återstoden, dvs. 10 ton, ha avlägsnats på annat sätt. Det finns då anledning att räkna med att dessa tunnor har grävts ned i marken på fabriksområdet. Jag noterar att dessa sistnämnda kvantiteter, de sannolikt nergrävda, inte omnämns i interpellationssvaret. Jag vill därför ställa frågan till jordbruksministern: Finns det inte anledning att undersöka detta närmare, dvs. gräva upp tunnorna och oskadliggöra innehållet? Vi har ju en del erfarenheter av liknande nedgrävningar.

Vad så gäller företagets senaste tilltag, att sprida karbid på sin egen illa lokaliserade tippanläggning, har jag med tillfredsställelse noterat att åtgärden är anmäld för åtalsprövning. Man kan bara uttrycka förhoppningen att en eventuell påföljd leder till en bättring. I det sammanhanget vill jag dock påpeka det anmärkningsvärda i att trots åtskilliga anmälningar om överträdelser av den nya miljölagen har ännu ingen åtalats.

Det finns också anledning att ifrågasätta placeringen av företagets egen industritipp. Den ligger f. n. ytterst olämpligt, alldeles intill vattnet och inte långt från Ljungans utlopp i fjärden, och genomflytes av en bäckliknande vattenström.

Det behövs en skärpning av miljöskyddet i anslutning till fabriken i fråga, och jag kan notera som positivt att jordbruksministern i sitt svar starkt betonar att verksamheten skall ske i överensstämmelse med givna miljöskyddsvillkor och under vederbörlig noggrann kontroll.

Denna kontroll är inte bara en rättighet utan i än högre grad en skyldighet för myndigheterna. Det förhållandet att länsstyrelsen är tillståndsmyndighet för industrierna i miljöfrågor innebär ett visst problem i ett läge då samma myndighet ofta kämpar för att behålla industrisysselsättning i regionerna. Man har alltså två funktioner, dels att slå vakt om industrier, dels att bevaka att dessa industriers miljöförstöring inte får sådan omfattning att den medför stora skador.

Anf. 75 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande det sista vill jag gärna säga till interpellanten att det självfallet inte får vara så att någon kontrollmyndighet ger avkall på de miljökrav som man har att bevaka, därför att man nu skulle ha uppgifter som i annat sammanhang innebär att man har intresse av en viss utveckling i en bygd. Jag utgår från att inte minst våra länsstyrelser kommer att ha den inställningen i dessa frågor.

Om avfallshanteringen vid Kema-Nord i Stockvik

Jag vill också gärna understryka att jag anser det oansvarigt och anmärkningsvärt att ett företag i strid med gällande miljöskyddsföreskrifter och villkor företar en tippning av det slag som är påtalat i interpellationen, nämligen av karbid. Men det har ju, som jag också nämnt, lett till åtal.

Det kvicksilverhaltiga avfall som nu har deponerats inom fabriksområdet har jag faktiskt omnämnt, Sven Henricsson, i mitt interpellationssvar. Nu finns ett kontrollprogram, som länsstyrelsen kontinuerligt följer. Det kan vara mer problematiskt att börja gräva i denna mark. Det kan komma att skapa större problem. Därför är det viktigt att man i varje fall tills vidare ser till att man genom ett kontrollprogram garderar sig mot att här händer någonting på grund av det som förmodas vara nedgrävt.

På den punkten får man alltså nöja sig med vad myndigheterna hittills har konstaterat. Men det är viktigt att man fortlöpande genomför programmet och även ser till att inte någonting inträffar i omgivningen som motiverar ett annat ingripande. Skulle någonting uppdragas genom kontrollprogrammet får man naturligtvis diskutera det då.

Anf. 76 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är bra att jordbruksministern har ådagalagt en skärpt attityd när det gäller dessa frågor. Jag vill emellertid kommentera ett par saker.

Jag är inte helt nöjd med svaret när det gäller det nedgrävda materialet. Det förhållandet att man inte har fått någon indikering på giftigt utsläpp i samband med att man har gjort ytliga undersökningar tycker jag inte är tillfyllest. Enligt mitt sätt att se borde vissa grävningar ha skett för att blottlägga eventuella giftmassor belägna på fabriksområdet.

Jag kan inte heller underlåta att nämna om ett intressant meddelande, som rör fiskdöden i floden Ljungan, vilken rinner ut i närheten av denna industri. Gjorda beräkningar visar att ett tusental laxfiskar, sik och öring förmodligen har dött i den smittsamma svampsjukdomen UDN. Men på hälsovårdskontoret i Sundsvall är man inte riktigt säker. Man säger att det kan röra sig om något annat än UDN, t. ex. enstaka industriutsläpp. Inte bara vid detta tillfälle och i år har man iakttagit fiskdöd i Ljungan. Som jag ser det kan man inte utesluta ett samband mellan den kraftiga industrialiseringen av den region där Ljungan flyter fram och de skador som man har noterat på fiskbeståndet. Visserligen tar hälsovårdsmyndigheterna prover, men hälsovårdsinspektören säger: Utsläppen kan dock ha skett under en period då vi inte tog några prover.

Detta är det ena. Det andra är en kommentar beträffande länsstyrelsernas roll.

Jag tyckte att det var intressant att jordbruksministern starkt betonade att länsstyrelsen inte får inta så att säga en partsställning i de här frågorna utan att det skall vara en opartisk inställning från länsstyrelsens sida. Men, herr jordbruksminister, problematiken är ju ändå inte bara formell. Om vi båda var engagerade i länsstyrelsens arbete med att underlätta för industrier att utöva sin verksamhet och därmed trygga sysselsättningen för hundratals

människor, skulle det vara ett bekymmer att vi samtidigt skall se efter att denna industri inte förorsakar avsevärda miljöskador.

Jag är inte ensam om att uttrycka den farhågan. Vid ett symposium som hölls i Lund i går uttalade docenten i miljörikt vid universitetet i Uppsala Staffan Westerlund liknande farhågor, som just hänger ihop med den dubbla roll som länsmyndigheten har.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

Om avfallshanteringen vid Kemal Nord i Stockvik

Anf. 77 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kanske måste säga att det är inte helt rätt om Sven Henricsson menar att det har varit ytliga undersökningar av de förhållanden som rör det tidigare kvicksilverhaltiga avfallet. Det har gjorts grundliga undersökningar – t. o. m. grundvattensundersökningar – och det sker också fortlöpande. Naturvårdsverket har varit inblandat i sammanhanget.

Jag förutsätter att man, med hänsyn till den situation som rent allmänt råder i ett område av den här karaktären, hela tiden följer dessa frågor med skärpt uppmärksamhet.

Vad beträffar länsstyrelserna vill jag säga att jag inte ifrågasätter deras vilja att vara objektiva. Jag bara konstaterar att det också ovanför länsstyrelserna finns myndigheter som har i uppgift och möjligheter att kontrollera hur den här typen av frågor hanteras.

Anf. 78 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att göra den kommentaren att det verkligen är angeläget att alla goda krafter, allmänheten inte minst, tillsammans med myndigheterna uppmärksammar de miljöskador som av och till inträffar. Jag tror att det är en uppgift som är lika angelägen som den som länsstyrelsen har formellt, nämligen att vidmakthålla en vaksamhet och ett intresse för miljöfrågorna.

Det är också min övertygelse att om man verkligen gjorde en ansträngning för att gräva i det aktuella fabriksområdet, skulle allmänhetens förtroende för myndigheternas ambitioner kraftigt förstärkas.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1982/83:57 till socialförsäkringsutskottet

Torsdagen den
18 november 1982

Meddelades att följande interpellationer framställdes

*Meddelande om
interpellationer*

den 17 november

1982/83:34 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Göteborgsregionen:

De senaste arbetslöshetssiffrorna är i allra högsta grad alarmerande med hänsyn till såväl de sociala aspekterna, de personliga tragedierna som de negativa långsiktiga effekterna som arbetslösheten för med sig, framför allt för ungdomar och kvinnor, som drabbas särskilt hårt.

Den minskade sysselsättningen bör ses i samband med de utvecklingstendenser som präglar kapitalismens utveckling de senaste årtiondena och som innebär en fortsatt minskning av industrissysselsättningen, en fortsatt utlandsetablering, en ökad kapitalexport, osv. Dessa utgör några av de negativa aspekterna i kapitalismens fortgående strukturomvandling som har avgörande betydelse för sysselsättnings- och arbetsmarknadssituationen i Göteborgsregionen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

1. Vad ämnar regeringen göra för att bekämpa arbetslösheten i Göteborgsregionen?
2. Tänker arbetsmarknadsministern ingripa för att styra eller påverka den kapitalistiska strukturomvandlingen som f. n. styrs av de privata företagens konjunkturella kortsiktiga vinstintressen?

den 18 november

1982/83:35 av *Karin Ahrland* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om åtgärder mot könsdiskriminerande skolundervisning:

Skolan ger pojkar större utmaningar. Lärarna ger pojkarna mer hjälp, fler frågor, mer uppmärksamhet – både positiv och negativ. Pojkarna får kvalitativt bättre undervisning än flickorna i samma klass, även om lärarna medvetet strävar efter en lika behandling av flickor och pojkar. Men klassens storlek gör det ofta omöjligt för lärarna att tillämpa en ideologi. Situationerna i klassen styr lärarnas beteenden och undervisning mer än lärarna kan styra med sin ideologi.

Detta är en kort sammanfattning av forskningsresultat som engelska pedagoger kommit fram till. Detta behandlades också i TV-programmet *Barnjournalen* i går.

Dale Spender, pedagogisk forskare i England, har gjort omfattande undersökningar i engelska skolor och colleges med samundervisning. Hon har själv hållit lektioner som hon bandat och efteråt analyserat i syfte att bättre se såväl sitt eget som klassens beteende. När hon höll sina lektioner var hennes bestämda avsikt att ge pojkar och flickor lika mycket undervisnings-

tid. Hon själv trodde sig ha nått sitt mål. Men av tio bandade lektioner använde hon som mest 42 % av tiden till att ha kontakt med flickorna och i genomsnitt 38 %. Pojkarna fick aldrig mindre än 58 % av hennes tid. Även liknande undersökningar som gjorts i svenska skolor bekräftar detta nedslående resultat.

Inga Wernersson, forskare vid pedagogiska institutionen i Göteborg, har forskat om könsdifferentieringen i svenska skolor och menar i en intervju i massmedia: "Det förefaller också vanligare att flickor får frågor som går ut på att de fyller i vad alla redan vet medan pojkar möts med större utmaningar. Pojkar får därför kvalitativt bättre undervisning."

Den engelska forskaren Dale Spender har också konstaterat i en intervjuundersökning med lärare av båda könen att lärarna visste mer om pojkarna än om flickorna. Om lärarna hade svårt att känna igen någon elev var det alltid en flicka. Det var vanligt att man vände sig till pojkarna som individer och till flickorna som grupp.

Lärare och även studenter har olika förväntningar på pojkar och flickor. Många undersökningar ger stöd för den tesen. Forskaren Philip Goldberg utförde bland collestudenter följande undersökning:

Studenterna fick i sin hand en serie artiklar och ombads skriva ned sina omdömen om artiklarna. Samma artiklar var ibland undertecknade med ett manligt namn och ibland med ett kvinnligt namn. I samtliga fall där studenterna trodde sig recensera en manlig text gav de positiva och imponerande omdömen. I de fall de trodde att författaren var en kvinna ansågs texten medioker.

Språkforskaren Jan Einarsson vid lärarhögskolan i Malmö delade ut till 37 blivande svensklärare ett pressmeddelande – varannan lärarkandidat fick pressmeddelandet undertecknat med Ingvar Lind och varannan med Ingvor Lind. I den betygsättning som lärarkandidaterna gav bedömdes Ingvar som mer trovärdig och kompetent än Ingvor. Framför allt var det männen bland lärarkandidaterna som visade sig mer benägna att lita mer på Ingvar.

Detta betyder att flickors lika rätt till undervisning inte fungerar i verkligheten och att flickor inte heller har samma möjligheter att få "sina" frågor och intressen behandlade i skolan. Detta beror inte på att lärarna skulle medvetet könsdiskriminera, för även lärare med klart uttalad filösofi att behandla flickor och pojkar lika misslyckas med att ge flickorna lika goda möjligheter. Det är naturligtvis ändå oacceptabelt och ett slöseri med resurser och begåvningar att inte kunna få en pedagogisk modell som ger eleverna, oavsett kön, lika chanser till en utvecklande skoltid.

Det krävs krafttag för att bryta det mönster som nu gäller. Utbildningen av lärarkandidater måste innehålla råd och anvisningar hur flickor och pojkar skall få lika chanser i skolan. Det måste ske en fortbildning av de tjänstgörande lärarna för att förändra mönstret. Det finns säkert också ett behov hos åtskilliga lärare att, efter den uppmärksamhet som forskningsresultaten fått i såväl dagspress som i TV, få diskutera vilka metoder som bör användas för att bryta mönstret. Det är därför angeläget att regeringen tar kraftfulla initiativ som leder till en prioritering av förändringar i undervis-

ningen i syfte att ge flickor och pojkar samma chanser. Det är inte rimligt att flickor skall få sämre undervisning bara för att de är flickor.

Jag vill därför fråga statsrådet Bengt Göransson:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förändra den könsdiskriminerande undervisningen, främst i grundskolan?

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 november

1982/83:106 av *Lennart Brunander* (c) till arbetsmarknadsministern om tidigareläggning av planerade arbeten med riksväg 41:

Regeringen beslutade den 21 oktober 1982 om fördelning av medel för tidigareläggning av statliga investeringar. Vi hade då i Sjuhäradsbygden väntat oss att pengar skulle ha tilldelats riksväg 41 för arbeten inom Marks och Borås kommuner. Alla skäl talar också för att så borde ha skett. Arbetsmarknadssituationen i regionen är besvärlig för såväl byggnadsarbetare och schaktentreprenörer som åkeriägare. Riksväg 41 har också stor betydelse för regionens näringsliv och befolkning.

Länsarbetsnämnden har flera gånger påpekat hur viktigt det är att arbetena med riksväg 41 tidigareläggs. När det inte heller denna gång tilldelats några pengar till riksväg 41 har nu länsarbetsnämnden begärt ytterligare medel från AMS för att därigenom göra det möjligt att få i gång projektet. Fastställd arbetsplan finns, så arbetena kan startas med kort varsel.

Är arbetsmarknadsministern beredd att medverka till att medel nu ställs till förfogande för länsarbetsnämnden i Älvsborgs län, så att arbetena med riksväg 41 kan starta omgående?

1982/83:107 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om reglerna för avvisning:

Nyligen avisades en turkisk man med giltiga franska resedokument av polisen vid Arlanda. Mannen i fråga har uppehållstillstånd i Frankrike men kom vid detta tillfälle till Sverige från Damaskus. Ändamålet för besöket var att hälsa på vänner som lever här. Med motiveringen att han ej kunde uppvisa returbiljett med reguljärt flyg till Frankrike avisades mannen samma dag av polisen.

Jag vill mot denna bakgrund fråga invandrarministern:

Vilka regler gäller för avvisning av personer som vid inresa till Sverige uppvisar giltiga resedokument?

1982/83:108 av *Karl Erik Olsson* (c) till statsrådet Anita Gradin om vården av barn och gamla:

Av en intervju i Svenska Dagbladet för ett par veckor sedan framgår att statsrådet Anita Gradin inte vill veta av vårdnadsersättning för vård av små barn i hemmet och inte heller för vård av gamla i hemmet.

I den nuvarande debatten förringas ofta verksamheter som betecknas som traditionella kvinnoyrsslor. Detta är allvarligt. Medmänsklig omvårdnad torde nämligen tillhöra de viktigaste uppgifterna för både kvinnor och män i ett stabilt framtidssamhälle.

De ekonomiska resurserna för den offentliga sektorn ökar inte i samma takt nu som under 1960-talet. Utbyggnaden av institutionsomsorg kan därför inte heller fortsätta i samma takt som tidigare.

På det sociala området är specialisering, sektorisering och segregering allvarliga problem. Att samla barn för sig, unga för sig, människor i arbetande åldrar för sig och gamla för sig kan inte vara den bästa lösningen. Mångfalden och mångformigheten i mänskliga behov, både sociala och ekonomiska, kräver ett mer lokalt, integrerat samhälle.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet Gradin framföra följande frågor:

Anser statsrådet att barn och gamla har samma mänskliga rättigheter som människor i arbetsför ålder?

Anser statsrådet att institutionsomsorg alltid är överlägsen omsorg i hemmet?

När tror statsrådet att vi får råd med institutionsomsorg för alla? Hur skall vi klara jämlikhet och jämställdhet i familjepolitiken dessförinnan?

1982/83:109 av *Per-Ola Eriksson* (c) till utbildningsministern om utbildningen inom dataområdet:

Data- och elektronikindustrin i Norrbotten har utvecklats i mycket snabb takt under de senaste åren. Från att tidigare ha varit helt orepresenterad i länet sysselsätter i dag denna industrisektor ca 150 personer fördelade på 10–12 olika företag. Under detta år har det fattats flera beslut om nya, omfattande investeringar och om företagsetablering. Därutöver finns det planer på ytterligare utbyggnad av data- och elektronikindustrin.

För att data- och elektronikindustrin skall fortsätta att utvecklas i positiv riktning är det nödvändigt att företagen kan rekrytera kvalificerad och välutbildad arbetskraft. Detta innebär i sin tur att utbildningen inom data- och elektronikområdet måste anpassas till företagens behov.

Med anledning av vad jag här anför vill jag till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att utbildningen inom dataområdet skall motsvara de norrbottniska data- och elektronikföretagens behov?

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
18 november 1982

*Meddelande om
frågor*

1982/83:110 av *Per-Ola Eriksson* (c) till industriministern om arbetsmarknadssituationen i malmfälten:

Arbetsmarknadssituationen i malmfälten inger alltmer oro. Den produktionsvolym som LKAB tidigare räknat med kommer inte att kunna uppfyllas. Detta leder då direkt till konsekvenser även för andra delar av näringslivet. Aktiviteterna och produktionen inom LKAB har en avgörande betydelse för sysselsättningen inom SJ, verkstadsindustrin, servicesektorn och den offentliga sektorn inom hela regionen.

I takt med allt lägre malmproduktion ökar också svårigheterna för angränsande kommuner, eftersom det förekommer inpendling från bl. a. Pajala kommun till malmfälten.

Enligt uppgift planerar LKAB:s ledning att ta gruvan i Svappavaara ur produktion. Eftersom hela malmfältens näringsliv byggs upp kring LKAB skulle en stängning av Svappavaaragruvan bli ett dråpslag mot en hel bygd.

Med anledning av vad som här anförts vill jag till statsrådet och chefen för industridepartementet ställa följande frågor:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta med anledning av den kraftigt försämrade arbetsmarknadssituationen i malmfälten?

Kommer regeringen att acceptera LKAB:s planer på nedläggning av gruvan i Svappavaara?

1982/83:111 av *Wiggo Komstedt* (m) till försvarsministern om kostnaderna för bärgning av den sovjetiska ubåten i Karlskrona skärgård:

Det sovjetiska "ubåtsbesöket" i Karlskrona skärgård förra hösten ådrog sig stort intresse men också stora kostnader för de svenska skattebetalarna. Enligt nu gjord redovisning har Sovjet betalat ersättning för dessa kostnader.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Anser statsrådet att Sovjet har betalat vad man verkligen borde betala?

den 18 november

1982/83:112 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om behandlingen av ansökningar om vuxenstudiestöd:

Är utbildningsministern beredd att medverka till införande av regler som fastställer vuxenutbildningsnämndernas möjligheter att avslå en ansökan om särskilt vuxenstudiestöd från en person som inte här blivit antagen till den utbildning som han/hon sökt stöd för?

1982/83:113 av *Larz Johansson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om lokaliseringorten för det nya energiverket:

Under våren behandlade riksdagen en proposition om myndighetsorganisationen inom energiområdet m. m. I samband härmed föreslog centern att energiverket skulle lokaliseras till Nyköping.

Många skäl talar för en sådan lokalisering, inte minst statsmakternas tidigare utfästelser om kompensation till Nyköpings kommun för den nedlagda flygflottiljen F 11.

Riksdagens beslut innebar en anmodan till regeringen att komma med ett nytt organisationsförslag. Jag vill därför ställa följande fråga:

Är energiministern beredd att i en kommande proposition föreslå Nyköping som lokaliseringsort för det nya energiverket?

1982/83:114 av *Gunnel Liljegren* (m) till utbildningsministern om betygsättningen vid högskolornas ämneslärarlinjer:

Enligt riksdagsbeslut skall fr. o. m. i år vid lärarhögskolorna sättas endast betyget godkänd eller icke godkänd i undervisningsskicklighet. I ämne teori bibehålls de graderade betygen.

Så sent som i juni i år kom UHÄ:s förordning, enligt vilken graderade betyg skall sättas på delkurser i ämne teori också på ämneslärarlinjen. Frånvaron av övergångsbestämmelser gör att lärarna tvingas sätta betyg "retroaktivt" – under vårterminen visste varken de eller lärarkandidaterna att graderade betyg skulle sättas på de teoretiska momenten i den praktiska lärarkursen. UHÄ:s förordning har dessutom givit upphov till skilda tolkningar vid lärarhögskolorna, vilket är olyckligt.

Med anledning av den relaterade situationen vill jag fråga utbildningsministern om hon är beredd att göra ett förtydligande av bestämmelserna, så att enhetlig praxis tillämpas vid de olika ämneslärarlinjerna vid landets högskolor, samt om hon är beredd att utfärda övergångsbestämmelser för den kurs som avslutas med denna termin.

1982/83:115 av *Rune Rydén* (m) till utbildningsministern om syo-konsulentutbildningen:

Anser statsrådet att det är rimligt att de framtida syo-konsulenterna, som skall arbeta enligt riksdagens beslut med anledning av proposition 1981/82:15 (UbU 1981/82:6), ges annan ämne teoretisk behörighet i sitt undervisningsämne än motsvarande ämneslärare?

1982/83:116 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om flerbarnstilläggen:

I proposition 55 föreslås bl. a. att flerbarnstilläggen skall fördubblas fr. o. m. den 1 januari nästa år. Vidare skall enligt propositionen tilläggen utsträckas till att omfatta även barn över 16 år som uppbär studiebidrag resp. förlängt barnbidrag. Det anförs emellertid att "tekniska förutsättningar" saknas för ett genomförande redan den 1 januari av detta sistnämnda led i utvidgningen av flerbarnstilläggen. Jag vill därför ställa följande frågor:

Torsdagen den
18 november 1982

Vad avses här med "tekniska förutsättningar"?

När kan det aviserade förslaget beräknas bli förelagt riksdagen, och när kan det träda i kraft?

*Meddelande om
frågor*

1982/83:117 av *Kenth Högström* (s) till arbetsmarknadsministern om information om företagsfusioner m. m.:

Medbestämmandelagen har generellt sett inneburit ett ökat inflytande för de anställda. Men de erfarenheter som nu har samlats under årens lopp tyder på att lagen i flera avseenden måste skärpas och förtydligas.

Det gäller bl. a. då företagsägare planerar försäljning och/eller avveckling av företagsenheter. Informationen till de anställda kommer oftast för sent för att de skall kunna utarbeta hållbara överlevnadsalternativ för sin arbetsplats eller på annat sätt direkt påverka ägarnas handlande.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Överväger statsrådet att vidta sådana ändringar i lagen om medbestämmande som syftar till att förelägga företagsägare skyldighet att ge de anställda information om planerade företagsfusioner och/eller företagsnedläggningar i så god tid att de ges *reella* möjligheter att påverka utvecklingen?

1982/83:118 av *Kenth Högström* (s) till industriministern om solidpappptillverkningen vid Forsså Kraftbox AB:

Ett affärsavtal har träffats mellan PLM och Munksjö, enligt vilket PLM avyttrar sin pappemballagedivision, innehållande wellpappptillverkning och solidpappptillverkning i Norrköping resp. Näsvisen i Hudiksvalls kommun, mot betalning i Munksjöaktier och kontanter.

Munksjöledningen ämnar driva Norrköpingsfabriken vidare men flytta maskiner och marknadskunnande från Forsså Bruk i Näsvisen till Timsfors, där man säger sig ha ledig kapacitet för solidpappptillverkning och vidareförädling av solidpappemballage. Ca 210 personer blir utan arbete i Näsvisen genom Forsså Bruks nedläggning, vilket belastar en redan hårt ansträngd arbetsmarknad i norra Hälsingland ytterligare.

Efter det att beskedet om PLM-Munksjö-affären meddelats de anställda och kommunen strax före midsommar i år, har lokala initiativ tagits för att pröva alternativa överlevnadsmöjligheter för Forsså Bruk, bl. a. genom försäljning till en lokal affärsintressent.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till industriministern:

Anser statsrådet att avvecklingen av Forsså Bruk har betydelse för strukturen av svensk skogsindustri?

Är statsrådet beredd att ta upp förhandlingar med PLM i syfte att behålla solidpappptillverkningen med tillhörande vidareförädling vid Forsså Bruk utifrån det lokala alternativ som presenterats?

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1982

---

17 § Kammaren åtskildes kl. 14.19.

In fidem

*Meddelande om
frågor*

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert